

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Jihovýchodní Asie v 21. století. Časoprostorová
analýza migračních směrů a remitencí.**

Eva Píšová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Učitelství pro střední školy

**Studijní obor Učitelství základů společenských věd, Učitelství geografie
pro střední školy**

Diplomová práce

**Jihovýchodní Asie v 21. století. Časoprostorová
analýza migračních směrů a remitencí.**

Eva Píšová

Vedoucí práce:

RNDr. Jiří Preis, Ph.D.

Katedra geografie

Fakulta ekonomická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, prosinec 2013

.....

Obsah

1	Úvod	1
2	Migrace	5
2.1	Migrační trendy	8
2.2	Migrační teorie	13
2.2.1	Ekonomické přístupy k migraci	15
2.2.2	Další přístupy	18
2.3	Specifické typy migrace	22
2.3.1	Brain Drain a návratová migrace	22
2.3.2	Cirkulační migrace	25
3	Problematika remitencí	26
3.1	Dělení remitencí a statistiky	29
3.2	Dopady remitencí	35
4	Region jihovýchodní Asie a migrace	38
4.1.1	Regionální integrační uskupení	41
4.1.2	Historie a současnost států	43
4.2	Migrace v jihovýchodní Asii	52
4.2.1	Cílové destinace	55
4.2.2	Zdrojové země	57
4.2.3	Státy s podílem imigrace i emigrace	60
5	Závěr	62
6	Seznam literatury	64
6.1	Literatura	64
6.2	Internetové zdroje a databáze	69
7	Resumé	71
8	Přílohy	72

1 ÚVOD

Fenomén migrace provází lidstvo od nepaměti. V současné globalizované éře se mezinárodní migraci připisuje nebývalá intenzita, kterou podpořil jednak rozvoj komunikačních technologií, jednak zlevnění dopravy a úprava legislativních omezení v otázce překračování hranic. Mezinárodní migrace, kterou zakoušíme v současnosti, ale není rozsáhlejší než ta v minulosti. Spíše z ní vzniklo hojně diskutované a zpolitizované téma. V rámci migračních toků došlo po druhé světové válce ke značným změnám. Zvýšil se počet cílových destinací i zdrojových zemí emigrace. Změnily se směry migračních tras. Stále častěji cestují lidé z rozvojových zemí do vyspělých. Probíhá také čilá migrace ve směru Jih – Jih. Globální zájem o migraci podpořil fakt, že začala být chápána jako možný prostředek rozvojové politiky zemí třetího světa. Ačkoliv někteří tuto přinejmenším myšlenku zpochybňují.

Migranty často motivuje k vycestování špatná ekonomická situace a nedostatek pracovních příležitostí v zemi původu, represivní režim, politické pronásledování nebo touha po sjednocení rodiny. Pracovní či ekonomická migrace patří k nejkoumanějším a nejčastějším jevům. Na úvod je nutné zmínit, že neexistuje jedna univerzální teorie a klasifikace migrace. Teorie vznikaly v různých dobách a často se zaměřily jen na jeden migrační tok či stát. Zároveň odrážely dobu svého vzniku. Základní a nejobecnější klasifikace migrace zahrnuje dva typy. Pohyb v rámci jednoho státu, tj. interní migraci, a mezinárodní migraci, při které dochází k překračování hranic států. Dále lze migraci rozdělit na nucenou a dobrovolnou, kterou můžeme smísit s migrací za prací. Nucená migrace zahrnuje především pohyby uprchlíků. U mezinárodní migrace dochází k rozlišování na legální a nelegální. Někteří autoři prosazují termín neregulérní migrace, který je flexibilnější než nelegální. Existují mnohé další klasifikace typů migrace, často navzájem protichůdné, a neexistuje shoda ani v používané terminologii.

Hojná migrace probíhá i v oblasti jihovýchodní Asie, kterou charakterizují poměrně velké rozdíly mezi státy. A to především z hlediska

ekonomické a sociální struktury. Migrace v rámci zkoumaného regionu není plně vyvinutá, neboť v současné podobě probíhá poměrně krátkou dobu. Úzce souvisí s ekonomickým rozvojem tzv. nově industrializovaných států (NICs) či ekonomických „tygrů“, vyžadujících zhruba od osmdesátých let přísun velkého množství pracovních sil, kterého se jim z různých důvodů nedostávalo a nedostává. Vyžadují jak kvalitní odborníky, tak nekvalifikované námezdní dělníky. Mezi cílové destinace v oblasti patří Singapur a Brunej. Mezi zdrojové země migrace řadíme Filipíny, Indonésii, Laos, Kambodžu, Myanmar a Vietnam. Státy přijímající ve velkém imigranty a zároveň vysílající do zahraničí své pracovní síly zahrnují Thajsko a Malajsii. Zde musím zmínit problematiku Východního Timoru, jehož zkoumání je vysoce problematické. Vzhledem k relativně nedávnému zisku nezávislosti a určité nekonsolidovanosti, není dost dobře možné migraci a remitence zkoumat. Údaje buď chybí úplně, nebo jde o hrubé odhady. Proto nebude zahrnut do zkoumání. Některé státy přímo podporují odliv pracovníků do zahraničí. Velmi propracovaný a vládou podporovaný systém nalezneme na Filipínách. V regionu sledujeme i pohyby uprchlíků, především z Myanmaru. Ze specifických typů migrace zde nalezneme tzv. brain drain, kdy společnost zdrojové země přichází o vzdělané a vysoce kvalifikované jedince. Odliv mozků začíná již u studentů vysokých škol. Brain drain je vzhledem k rozvoji chápán spíše jako negativní fenomén poškozující ekonomiku země původu. Někteří autoři, ale upozorňují, že přináší i pozitiva. Specifickou problematiku tvoří pašování a obchod s lidmi na poloostrově Zadí Indie.

Mezi výzkumné cíle své práce řadím charakteristiku migrace a jejího vývoje v období let 2000-2010, určení hlavních migračních toků a toků remitencí v regionu jihovýchodní Asie. Z hlediska jednotlivých států se zaměřím na zkoumání a popis pull a push faktorů podporujících migraci. Též zmíním specifika migračních toků v regionu a pokusím se je zasadit do hlubšího kontextu. K výzkumu mi poslouží statistiky mezinárodních či regionálních institucí. Práce bude zaměřena spíše sociálně-vědně.

Kvantitativní analýza nedostane tolik prostoru. Už kvůli časté nesouměřitelnosti dat.

V první a nejrozsáhlejší teoretické kapitole definuji migraci a s ní související pojmy. Rozliším její jednotlivé typy a popíšu vývoj v čase a prostoru. Své místo získají novodobé trendy v migraci, například feminizace, která se cíleně zkoumá přibližně od osmdesátých let, ač začala mnohem dříve. Vysoký počet migrujících žen vyniká právě v regionu jihovýchodní Asie. Vzhledem k neexistenci jedné univerzální teorie, nastíním několik významných migračních teorií. Popíši jejich vysvětlení příčin migrace a případné silné a slabé stránky. Dále zmíním zvláštní druhy migrace – brain drain, návratovou a cirkulační migraci.

V druhé kapitole budu věnovat pozornost financím, nazývaným se remittance, které migranti posílají domů ze zahraničí. Poukáži na jejich význam pro příjemce a negativní či pozitivní dopady na různých úrovních analýzy. Remittance posílané z destinace údajně napomáhají ekonomice domovského státu a v pojetí mezinárodních organizací jsou chápány jako faktor podporující rozvoj země. Obecný dopad remitencí nebyl řádně prozkoumán. Spíše se objevují konkrétně zaměřené studie, zkoumající, jak domácnosti sumu využívají. Dlouhou dobu docházelo k přehlížení jejich významu. Než se ukázalo, že dosahují vysokých hodnot. Za rok 2010 překonaly poslané remittance hranici 440 miliard amerických dolarů (WB 2011: x). K dané částce musíme připočítat transfery, které nejsou nikde zaznamenány, a jejich sumu lze jen odhadovat. Neexistuje shoda ani na způsobu měření a zaznamenávání remitencí. Výsledná čísla se často liší zdroj od zdroje, stejně jako používaná terminologie.

Třetí kapitolu zaměřím na vymezení regionu jihovýchodní Asie, který zahrnuje státy poloostrova Zadní Indie a „ostrovní státy“. Za součásti regionu považujeme Myanmar, Thajsko, Laos, Kambodžu, Vietnam, Malajsii, Singapur, Indonésii, Filipíny a Brunej. Východní Timor, ač součást regionu, bude vynechán. Dalším bodem bude stručná charakteristika jednotlivých států,

spojená s nastíněním historického vývoje. Následně zhodnotím migrační toky a transfery remitencí v rámci regionu a především mezi jednotlivými státy. Prozkoumám možné pull a push faktory stimulující migraci. Výsledky následně shrnu a pokusím se charakterizovat migraci a toky remitencí v regionu jihovýchodní Asie za vymezené období.

V závěru zopakuji poznatky získané v předchozích kapitolách a cíle práce zmíněné v úvodu. Zaměřím se na to, zda či jak se podařilo cíle naplnit. Čili zmapovat hlavní migrační a remitenční toky v oblasti a určit jejich vývoj v čase. Dále charakterizovat faktory, především ekonomického rázu, podněcující mezistátní migraci v regionu.

Použitá literatura zahrnuje odborné knihy zaměřené na teorii migrace a remittance, vědecké články a publikace mezinárodních organizací zacílené na migraci ve vybraném regionu. Dále knihy zaměřené na region jako celek a jednotlivé státy. Data pocházejí z databází mezinárodních organizací, především Světové banky a agentur OSN, či jednotlivých států. Pokud nebyla dostupná přímo nebo v anglickém jazyce, bylo využito sekundárních zdrojů, které s vybranými statistikami pracují. Literatura obsahuje jak sociálně vědní publikace, které převažují, tak geografické. Vzhledem k umístění regionu, je značná část zdrojů v angličtině. Z českých autorů, kteří zkoumají migraci a doprovodné jevy využívám především články D. Drbohlava a R. Stojanova. Migrace v regionu jihovýchodní Asie prochází neustálým vývojem a lze ji označit za poměrně mladou, což omezuje množství studií zaměřených na tuto oblast. Zdejší státy často nevedou, případně nezveřejňují průzkumy na téma migrace. Plnohodnotná data, srovnatelná se statistikami zemí Západu, zde nenalezneme. Vzhledem k povaze dostupných údajů je nutné ze zevrubnějšího zkoumání vyloučit ilegální migraci, kterou, ač není zanedbatelná, není možné vyčíslit. Uvedeny budou pouze přibližné údaje.

2 MIGRACE

Migrace ve všech svých podobách dnes patří mezi nejdiskutovanější globální témata. Diskuze protíná různé vědecké obory, které na problematiku nahlíží svou optikou. Postupem času se čím dál více zdůrazňuje potřeba multidisciplinárního přístupu, který jako jediný může postihnout komplexitu migrace. Tento fakt obšírněji zmiňují ve svých publikacích například Massey et al. (2005) a Drbohlav s Uherkem (2007). Migraci lze jednoduše chápat jako přesun z jednoho místa na druhé (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 1). Sofistikovanější verze pak zní, že migrace označuje „pohyb osob mezi dvěma místy za určité časové období“ (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 34). Při hlubším zkoumání však uvidíme velmi komplikovaný jev usazený v určitém sociálním kontextu. Boyleova definice obsahuje dvě dimenze migrace – časovou a prostorovou. Při migraci dochází k protnutí hranic¹ určité vymezené oblasti. Pokud se jedná o hranici suverénního státu, migraci definujeme jako mezinárodní. Osobu opouštějící zemi původu nazýváme emigrantem, jedince přicházejícího do destinace imigrantem. Za klíčový pojem považujeme právě existenci vymezených hranic a nikoliv vzdálenost, která zde nehraje roli. Časová dimenze naznačuje, že migrace probíhá dočasně, ve vymezeném časovém úseku. Konkrétní vyčíslení doby trvání migrace ale bývá obtížné. Často se využívá vágní pojem dočasná migrace (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 34–35).

Oficiální definice používaná Mezinárodní organizací pro migraci (IOM) zní: migrace je „přesun osoby nebo skupiny osob buď přes mezinárodní hranici, nebo v rámci státu“. Nezáleží na „délce trvání, skladbě a příčinách“. Migrace zahrnuje přesun „uprchlíků, přesídlených osob, ekonomických migrantů a osob přesunujících se z jiných důvodů, zahrnujíc sjednocení rodin“.² Koho tedy lze označit za migranta? Zde se opět dostáváme k problematice pojmosloví. Neexistuje jedna univerzální definice migranta.

---

¹ Pokud přesun probíhá místně a nedochází k překročení hranice, nazývá se tento jev rezidenční mobilitou a vztahuje se k vnitřní migraci (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 35).

² <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html#Migration> (6. 12. 2013)

OSN používá vymezení, že jde o „jedince, který pobývá v zahraničí po dobu delší než jeden rok“.³ Jedná se o definici spornou, která nepočítá například s krátkodobou a sezónní migrací. Problém vyvstává i v případě vnitřní migrace, kdy osobu vykonávající tento druh migrace, za migranta teoreticky označit nemůžeme. Pojem migrant je většinou používán volně a bez ohledu na zmíněnou definici a tak bude používán i v této práci.

Samotnou migraci dělíme na několik typů. Samers (2010: 9) zmiňuje základní dělení, spočívající v rozlišení mezi vnitřní a mezinárodní migrací, která je předmětem našeho zájmu. Koser zmiňuje obvyklé rozdělení migrantů za pomoci tří kategorií. Nejprve rozlišuje mezi nucenou a dobrovolnou migrací. Nucená migrace zahrnuje osoby požívající status uprchlíka (Koser 2007: 16–17). Oficiální status mohou získat pouze jedinci splňující dané podmínky. Podle definice OSN je uprchlíkem ten, kdo „kvůli opodstatněnému strachu z perzekuce z důvodů rasy, náboženství, národnosti, členství v určitých sociálních skupinách nebo politických názorů“ opustil svou zemi. Zároveň se z těchto důvodů nemůže nebo nechce vrátit zpět. Mezinárodní regionální organizace definici dále rozšiřují. Deklarace z Cartageny, která není obecně právně závazná, ale některé státy inkorporovaly její části do svého právního systému,⁴ z roku 1984 přidává ohrožení jedince násilnostmi a konfliktem.⁵ Celkový počet násilně vysídlených osob v roce 2012 dosáhl 45 milionu lidí. Z toho uprchlíci celkově tvořili přes patnáct milionů – počet žen dosáhl 48 procent. Drtivá většina uprchlíků pobývá v rozvojových zemích (80%).⁶ V regionu Asie-Pacifik, kam spadá jihovýchodní Asie, nalezneme více než 3,5 milionu uprchlíků, většinu z nich zastupují Afghánci, Iráčané a Syřané. Mezi top deseti státy, které produkují uprchlíky, dohledáme dva z našeho regionu. Sedmé místo obsadil Myanmar s více než 400 tisíci uprchlíky a deváté Vietnam se zhruba 330 tisíci, z čehož ale 300 tisíc uprchlíků požívá ochrany

³ <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html#Migrant> (6. 12. 2013)

⁴ <http://www.cfr.org/refugees-and-the-displaced/cartagena-declaration-refugees/p27152> (6. 12. 2013)

⁵ <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html#refugee> (5. 12. 2013)

⁶ <http://www.unhcr.org.uk/about-us/key-facts-and-figures.html> (6. 12. 2013)

Číny (UNHCR 2013: 13). Samers nucenou migraci dělí na dva typy. Žadatelé o azyl spolu s uprchlíky tvoří první skupinu, druhou osoby donucené k migraci chudobou. Druhá kategorie splývá s ekonomickou migrací (Samers 2010: 11–12).

Další rozlišení spočívá v oddělení ekonomické a politické migrace. Politickou migraci reprezentují výše zmínění uprchlíci, ekonomickou pracovní migranti. Lze rozlišit ještě sociální migraci, která obsahuje sjednocení rodin. Poslední kategorie popisuje legální a nelegální migraci, kterou navrhuje nazývat spíše neregulérní. Neregulérní migrace zahrnuje osoby, které vstoupily do země nelegálně, s falešným povolením nebo vstoupily legálně, ale vypršela jim platnost dokladů. Autor upozorňuje, že zmíněná kategorizace migrace je příliš rigidní a zjednodušující. Jednotlivé kategorie se navzájem překrývají a migrant bez obtíží přechází z jedné do druhé. Otázka dobrovolnosti a nedobrovolnosti taky není jednoduše určitelná, viz Samersovo pojetí výše (Koser 2007: 16–19).

Samotné migranty rozdělujeme dle Stalkera do několika kategorií. Na potencionální usedlíky, kteří přichází s plánem se natrvalo usadit v destinaci a získat občanství. Nejčastěji míří do USA, Austrálie a Kanady. Dále na dočasné migranty cestující za prací. Doba trvání migrace koluje od sezónních prací po dlouhodobé kontrakty v délce více než jednoho roku. Nicméně migrant nakonec odjede zpět domů nebo do třetí země. Nejvíce dočasných migrantů najdeme v ropných státech Perského zálivu. Zvláštní kategorii tvoří odborníci či manažeři, nazývaní „profesionálové“, které vysílá jejich zaměstnavatel do zahraničí. Povětšinou jde o zaměstnance nadnárodních korporací cestující mezi pobočkami firmy. Nemůžeme vynechat ani neregulérní migraci, zde nazvanou neautorizovanou, která byla zmíněna výše. Poslední kategorii tvoří uprchlíci a žadatelé o azyl (Stalker 2008: 10–12).

Nakonec ještě musíme zdůraznit, že migrace probíhá selektivně. Jedinci nabývají individuálních charakteristik, vyrůstali v odlišných rodinách a žijí v komunitách s určitými charakteristikami. Všechny zmíněné faktory jednak

ovlivňují jejich rozhodování, jednak je odlišují od ostatních (Mora – Taylor 2006: 21–22).

2.1 Migrační trendy

K seznámení s dnešními migračními trendy si musíme nejdříve představit trendy starší. Migrace a světová historie se vyvíjely společně. Světové události jako války a ekonomické krize mají tendenci ovlivnit směry a objem migrace. Massey et al. dělí moderní vývoj mezinárodní migrace do několika období. První fázi nazývá merkantilistickým obdobím a vymezuje ji od roku 1500 do roku 1800. Migrace tohoto období souvisí se vznikem a upevněním kapitalismu v Evropě a jeho šířením do zámoří. Díky kapitalismu rostl obchod a evropské státy zahajovaly koloniální expanzi. Hlavní migrační toky mířily směrem ven z Evropy. Do zámořských kolonií odjížděli rolníci a řemeslníci, kapitalisté dovážející do Evropy suroviny, ale i úředníci koloniální správy. Kategorii nedobrovolných migrantů tvořili vězni. Ekonomický rozvoj kolonií si vyžádal dovoz levné pracovní síly z jiných kolonií. Nedobrovolně takto cestovali otroci. Druhou fázi – industriální – datuje do počátku devatenáctého století. Evropa procházela ekonomickým rozvojem spojeným s průmyslovou revolucí. Do Severní Ameriky a Austrálie pronikal průmysl. Konec industriální fáze ohraničuje první světová válka. Migrace míří opět směrem z Evropy do kolonií, kde Evropané vidí šanci na nový život. Cestují z hustě osídleného kontinentu do méně osídlených oblastí. Pro představu, během let 1800 až 1925 odcestovalo z Evropy přes 48 milionů lidí. Předposlední fáze se nazývá obdobím omezené migrace, protože v důsledku první světové války došlo téměř k zastavení migračních toků. Na válku navázala ekonomická krize konce dvacátých a počátku třicátých let. Během druhé světové války nedobrovolnou migraci zastupoval pohyb uprchlíků a vnitřně vysídlené osoby⁷ (IDPs). Poslední fázi, ve které se nyní nacházíme,

---

⁷ Termín vnitřně přesídlené/vysídlené osoby, anglicky Internally Displaced Persons – IDPs, označuje osoby nepoživající status uprchlíka, protože nepřekročily státní hranici. Došlo u nich však k nucenému přesídlení v rámci domovského státu a jejich situace se podobá situaci uprchlíků. Příčina přesídlení v dnešní době spočívá většinou ve vnitrostátních konfliktech. Zdroj: <http://www.unhcr.org/pages/49c3646c146.html> (6. 12. 2013)

pojmenovává post-industriální. Počátek nacházíme v šedesátých letech dvacátého století. Migrační proudy nesou několik specifíků. Zaprvé, migraci lze označit za globální, protože pohltila celý svět. Změnil se směr migrace. Migranti přicházejí z Jihu, z bývalých kolonií, do vyspělých zemí. Probíhá přesídlení z hustě obydlených částí světa v počátcích industrializace do stejně hustě osídlených postindustriálních. Od sedmdesátých let dochází ke změnám, kdy země dlouhodobě produkující imigranty, začínají samy imigranty přijímat (jižní Evropa, Blízký východ). V osmdesátých letech migrace míří do Asie díky ekonomickému rozvoji v NICs (Massey et al. 2005: 1–4).

V roce 2010 dosáhl počet migrantů čísla 215 milionů, tj. 3% světové populace. Ač suma působí astronomicky, musíme zdůraznit, v poměru k velikosti populace, že oproti objemu toků z konce devatenáctého století došlo k poklesu (WB 2011: ix). Castles s Millerem upozorňují, že ač migrace nedosahuje vysokých čísel, stává se z ní problém pro domácí i mezinárodní politiku kvůli enormním sociálním důsledkům, které s sebou nese. Po druhé světové válce narůstal její význam, právě v oblasti politiky. Migrace nově zapříčiňuje spory v destinacích. Růst migrace podpořilo i zrychlení a zlevnění dopravy v kombinaci s šířením globálních médií (Castles – Miller 2003: 2–4). Objevuje se také nový fenomén migrantů, kteří se odmítají plně integrovat v destinaci, ale zároveň se nevrací domů. Žijí na pomezí destinace a domova, v dalším prostoru, který tvoří transnacionální sítě. Nazýváme je transmigranty (Barša – Baršová 2005: 8).

Jak bylo zmíněno v úvodu, novodobá migrace se liší od dřívějších typů v několika rysech. Koser upozorňuje na změnu ve třech trendech. Jednak jde o nárůst počtu migrujících žen, rozostření hranice mezi zeměmi původu, cílovými destinacemi a tranzitními zeměmi a nakonec převážení dočasné migrace nad trvalým usídlením v destinaci. Migranti už nevycestovávají s plánem, že se usadí v destinaci. Spíše počítají s návratem (Koser 2007: 5–8). Vzhledem k zrychlení a zlevnění transportu a rozvoji komunikačních technologií, mohou snadno udržovat kontakt s rodinou. Zároveň domů posílají finanční prostředky, které rodina dále investuje. Svou roli hraje zřejmě i

nastavení imigračních politik v destinacích. V minulosti šlo snadno rozlišit zdrojové země migrace, tranzitní a cílové státy. Dnes rozdíly mizí a téměř každá země vykonává všechny tři funkce (Koser 2007: 7–9).

Obrat směrem k genderu nastal v literatuře zabývající se migrací v osmdesátých a devadesátých letech (Samers 2010: 98). Od šedesátých let začínají ženy hrát výraznou roli v pracovní migraci (Castles – Miller 2003: 9). Za rok 2005 tvořily téměř polovinu celkového objemu (Koser 2007: 5). Někde migrantky dokonce převažují nad muži. Například podíl filipínských žen na celkové migraci dosáhl v roce 2002 asi 69 procent, v Indonésii pak přesáhl 75 procent (Oishi 2005: 5). Dříve ženská migrace probíhala převážně pasivně, a to v rámci sjednocení rodin. Dnes cestují samy za prací a doma nechávají rodiny, které podporují formou remitencí. Za zvýšením počtu migrujících žen stojí změna jejich postavení v některých státech, poptávka po „ženských“ zaměstnáních – jako jsou služky, chůvy, zdravotní sestry, pracovnice v zábavním průmyslu a v neposlední řadě prostitutky, které často necestují dobrovolně a stávají se součástí obchodu s lidmi. V Asii je rozšířená i migrace za účelem sňatku (Koser 2007: 5-7).

V Asii probíhá sňatková migrace směrem z jihovýchodních oblastí do východních. Mezi nejčastější destinace patří Taiwan, Japonsko a Hong Kong. Ženy pocházejí většinou z Indonésie a Vietnamu (Lu – Yang 2010: 15). Pro představu, za rok 2003 dosáhlo množství občanek Vietnamu sezdaných s občanem Taiwanu asi 11 tisíc. Vrcholu dosáhl příliv vietnamských nevěst v letech 2000-2002, ale v roce 2004 významně poklesl (Nguyen – Tran 2010: 161–162). Obecně lze říci, že potencionální manželky pocházejí z chudších zemí a manželé z bohatších. Což ovšem neznamená, že muži patří mezi bohaté ve svém domovském státě. Muži většinou pocházejí z nižší společenské třídy a/nebo z venkova a tato příslušnost omezuje jejich možnosti sňatku se spoluobčankami. Nicméně na ženy z méně příjmových zemí, působí atraktivně dostatečně (Tseng 2010: 33).

Cílové destinace vykazují společné rysy. Většinou jde o nízkou fertilitu, snížení počtu nebo odkládání sňatků, vysokou rozvodovost. Přeshraničnímu sňatkovému byznysu napomáhá existence moderních komunikačních technologií. Klienti sňatkových agentur vybírají ženu přes internet a mohou s ní tímto způsobem komunikovat. Regulace a kontrola zprostředkovatelů téměř neexistuje. Zprostředkovávání svateb zakazují vietnamské úřady, ale v Singapuru a Hong Kongu regulace neprobíhá. Ženy do zemí oficiálně přicestovávají za jiným účelem než sňatkem. Zmíněný fenomén zahrnuje materiální stránku, kdy ženy získávají za sňatek nemalé věno (Lu – Yang 2010: 15–17). Není výjimkou, že rodina zvolí jako strategii ke zlepšení svých životních podmínek provdání dcery do zahraničí. Ženy migrují dobrovolně i proto, že v zahraničí vidí svou šanci na kvalitnější, finančně zajištěný, život. Představu o „lepší životě“, výrazně formovanou globálními médii, lze považovat za silný pull faktor. Při vyzdvižení restriktivních imigračních politik asijských zemí, které omezují vstup imigrantů do země nebo trvalé usazení, přináší sňatek a následné získání občanství značné výhody (Tseng 2010: 31–34).

Poptávku po ženách zvýšila změna ekonomické a sociální struktury v bohatších zemích. Zdejší ženy ze středních tříd, dříve zůstávající v domácnosti, nastupují do práce a hledají chůvy pro děti a pomocnice v domácnosti. Za důvod nástupu žen do práce autoři považují změny na trhu práce a erozi sociálního státu. Ekonomické změny v post-industriálních společnostech vedou ke snížení jistoty zaměstnání, zvláště v případě typicky „mužských“ povolání, a nutnosti zajištění dvou příjmů, aby zůstala zachována dosavadní životní úroveň. Kvůli zajištění konkurenceschopnosti firem, zaměstnanci tráví více času v práci, k čemuž se přidává nedostatek veřejných školek. Další skupinu potencionálních zájemců o pomocnice v domácnosti zastupují nově zbohatnutí lidé, kteří si za vydělané peníze chtějí dopřát komfortnější život. Krom ekonomických jevů musíme zmínit i demografii. Populace v bohatých zemích stárne a zvyšuje se potřeba po pečovateli a zdravotnickém personálu. Zvýšenou poptávku po ženách vykazuje i

průmyslový sektor, který kvůli snížení nákladů hledá co možná nejlevnější zaměstnance na u domácích obyvatel nepopulární práce (Oishi 2005: 2–4). Zde můžeme najít odkaz na teorii segmentace trhu práce (viz níže). V neposlední řadě generuje poptávku po migrantkách oblast sexuálních služeb. Krom dobrovolně rekrutovaných pracovníc zahrnuje tento byznys mnoho žen, které v něm skončily nedobrovolně, protože se staly obětmi obchodu s lidmi (Bonifacio 2012: 2). Obchod s bílým masem patří mezi výdělečné činnosti organizovaných zločineckých skupin. V rámci Asie probíhá pašování a obchod s lidmi v regionu delty Mekongu. Thajsko, proslulé velkým počtem prostitutek, zde slouží jako cílová destinace (Molland 2010: 833–834). Podle odhadů dosahuje počet pašovaných žen a dětí v deltě Mekongu více než 200 tisíc ročně (Stalker 2008: 58–60). Podrobněji k pašování a obchodu s lidmi, viz kapitola 4.2.

Nárůst počtu žen, ale přináší další specifická rizika. Ženy pracující v domácnostech a sexuálních službách patří mezi nejvíce zranitelné (Momsen 1999: 6; Bonifacio 2012: 2). Postavení migrantek pracujících v domácnostech spočívá na rozhodnutí zaměstnavatelů, která nikdo nekontroluje. Mnoho žen z jihovýchodní Asie pracuje v ropných státech Perského zálivu nebo jiných bohatších zemích jako Singapur, Hong Kong nebo Malajsie. O životě těchto žen se letmo zmiňuje značná část publikací zaměřených na migraci. Oficiální statistiky zneužívaných nebo vykořisťovaných migrantek neexistují a celkově lze tuto problematiku označit za podceňovanou. To jak v zemích původu, ač některé státy vyvinuly iniciativu umožňující kontrolu stavu svých občanek v zahraničí, tak především v destinacích. Shrnout toto téma se pokusila ve svém sborníku například Janet Momsen (1999). Zločiny páchané na služkách zahrnují fyzické ataky a znásilnění. Vyplácení nízkých nebo žádných mezd, neplacené přesčasy, nedostatek jídla a soukromí, špatné ubytovací podmínky, zadržení cestovních dokladů a zákaz komunikace s rodinou. Situaci napomáhá rozdíl mezi občanem a imigrantem, který požívá naprosto jiného statusu a má omezená práva (Momsen 1999: 6). Liknavost úřadů v destinacích na Arabském poloostrově i v jihovýchodní Asii odpovídá

převažujícímu pohledu na imigraci jako na cosi dlouhodobě nežádoucího. Tento fakt reflektují imigrační politiky daných států znemožňující získání trvalého občanství.

Castles s Millerem uvádějí faktory přispívající k dokreslení kontextu, ve kterém současná migrace funguje. V podstatě se shodují s Koserovým pojetím. Uvádí rostoucí feminizaci migrace, zvýšení počtu zdrojových zemí a zahrnutí vícero států do spleti migračních vztahů, pročež využívají termínu „globalizace“. Dále vyzdvihují zvýšení objemu migrace a její diferenciaci, kdy v jedné zemi nalezneme imigranty spadající do různých kategorií. Nakonec upozorňují na politizaci migrace, ze které se stává kontroverzní téma domácí i zahraniční politiky, narušující mezinárodní vztahy a bezpečnost států (Castles – Miller 2003: 7–9). V západních státech, a nejen tam, po útocích z 11. září 2001 začala probíhat sekuritizace migrace. Podle Samerse (2010: 223) došlo spíše k jejímu rozšíření. Sekuritizace zahrnuje sociální konstrukci hrozeb, které jsou následně chápány jako zdroj bezprecedentního vitálního ohrožení pro různé aktéry (tzv. referenční objekty). K ochraně referenčních objektů, v našem případě státu a jeho společnosti, lze využít výjimečných prostředků (Buzan – Waeber – de Wilde 2005). Koncept sekuritizace se objevuje v devadesátých letech v oboru bezpečnostních studií (více Waisová 2004).

2.2 Migrační teorie

Na úvod považuji za nutné zdůraznit, že v současnosti neexistuje jedna univerzální a všeobjímající teorie migrace. Vzhledem ke složitosti jevu a faktu, že překračuje hranice různých vědeckých disciplín, pravděpodobně, jak zdůrazňují Drbohlav s Uherkem (2007: 127), jediná teorie ani nikdy existovat nebude. Na migraci lze pohlížet za pomoci různých paradigmat, která se odrážejí v jednotlivých „teoriích“. Nicméně tyto teorie většinou nesplňují vědecké nároky obecně na teorie kladené, v podstatě se jedná jen o perspektivy. Mezi dnes nejpoužívanější úhly pohledu na migraci řadíme ekonomické a sociální (Drbohlav – Uherkem 2007: 126–127). Hledat pouze jednu příčinu se při komplexitě mezinárodní migrace nejeví jako logické.

Stejně tak nenalezneme jednu teorii vysvětlující zároveň příčiny, průběh či důsledky migrace (Stojanov – Gladišová 2011: 10). Samotné teorie dělíme podle úrovně analýzy na makro-úrovňové, zaměřující se na širší ekonomickou a sociální strukturu společenského uspořádání a utvářející prostředí, kde migrace probíhá. A mikro-úrovňové, zaměřené jedince, rodiny nebo domácnosti (Drbohlav – Uherek 2007: 127). Rodinu nelze chápat jen v nukleární formě. V mnoha společnostech fungují silné mezigenerační vazby ovlivňující rozhodnutí migrovat (Lucas – Stark 1985: 902).

Zájem o studium migrace v akademickém prostředí spojujeme s obdobím průmyslové revoluce. Asi nejstarší systematický přístup k migraci zformuloval kartograf Ernst Ravenstein na konci devatenáctého století. Definoval takzvané zákony migrace (The Laws of Migration) obsažené ve stejnojmenných vědeckých člancích z let 1885 a 1889. Hypotézy zde využitě posloužily jako základ pro teorie následné. Ravenstein zkoumal migraci ve Velké Británii. Jeho zákony migrace vychází z empirického pozorování. Zde musíme říci, že nejde o teorie v pravém smyslu slova (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 59–60). V pozdějším díle rozšířil rozsah zkoumání na vybrané státy Evropy a Severní Ameriky (Ravenstein 1889). Z článků vyplývá, že jako jednotka analýzy posloužili jedinci (Ravenstein 1885). Samers (2010: 55) tento způsob nazývá metodologickým individualismem. Ravenstein ve svých studiích využíval impozantní množství různých statistik a odhadů. Jeho klíčový přínos spočíval ve zformulování těchto zákonů migrace. Podle Ravensteina cestuje většina migrantů na krátkou vzdálenost. Dlouhé vzdálenosti absolvují, pokud míří do velkých center obchodu a průmyslu. Ženy dle statistik překvapivě migrují častěji než muži a lidé pocházející z města migrují méně často než ti z venkova (Ravenstein 1885: 196–199). Samers upozorňuje, že Ravensteinovo pojetí předpokládá existenci pull a push faktorů, které ovlivňují mezinárodní migraci (Samers 2010: 57).

2.2.1 Ekonomické přístupy k migraci

Za předchůdce ekonomických teorií migrace považujeme výše zmíněného E. Ravensteina. Jeho zákony jsou ale spíše obecného rázu a nekorespondují se současným migračními toky (Castles – Miller 2003: 22). Dalším zdrojem pro ekonomickou perspektivu jsou díla Adama Smithe (Stojanov – Gladišová 2011: 18). Základ neoklasických ekonomických perspektiv položil model pull-push faktorů zkoumaný v padesátých a šedesátých letech (Drbohlav – Uherek 2007: 130; Stojanov – Gladišová 2011: 18). Push a pull faktory působí na potenciálního migranta a na jejich poměru závisí, zda migrace proběhne či ne. Push faktory migranta vytlačují ze země původu, pull faktory jej naopak přitahují do cílové destinace. Mezi push faktory řadíme chudobu, neúměrný demografický růst populace se všemi důsledky, které přináší, přítomnost ozbrojených konfliktů, environmentální tíseň, politické pronásledování a zaostalost. Pull faktory zahrnují pracovní příležitosti, vyšší plat, výhled na zlepšení kvality života, vysokou vyspělost státu, kulturní spřízněnost destinace, sjednocení rodiny. Mezi pull a push faktory nenalezneme ostrou hranici a ne vždy dokážeme určit, zda se jedná o pull nebo push faktor. Nemluvě o faktu, že jedinci formovaní různým prostředím, mohou na tutéž situaci pohlížet odlišně (Samers 2010: 57–59; Stojanov – Gladišová 2011: 18). K podnícení migrace musí push a pull faktory nabýt dostatečné intenzity. Míru intenzity ovlivňují různé okolnosti a realizace migrace závisí na subjektivním úsudku potenciálního migranta (Drbohlav – Uherek: 2007 130).

První sadu teorií tvoří neoklasické ekonomické teorie, které rozdělujeme na dva podtypy podle kritéria zvolené úrovně analýzy. Neoklasická ekonomická makroteorie vysvětluje migraci probíhající v době ekonomického rozvoje (Massey et al. 2005: 17). Hlavní myšlenka makroteorie se točí kolem rozdílu ve mzdách mezi jednotlivými státy a nedostatkem/přebytkem pracovních sil. Klíčovou roli hraje trh práce. Cílovou destinaci migrace charakterizují vysoké platy a nedostatek pracovních sil, zdrojové země mají přebytek pracovních sil a nízké platy (Drbohlav – Uherek 2007: 131). Kvůli přesunu

pracovních sil dochází ke snížení pracovních nabídek a zvýšení platů ve zdrojové zemi a opačný vývoj postihne destinaci. Výsledkem bude vyrovnaní platů a pracovních příležitostí v zainteresovaných státech. Kromě přebytku pracovních sil a nízkých platů trpí chudé země nedostatkem kapitálu, kterého vlastní dostatek bohaté země. Investice v zemích s nedostatkem kapitálu zajistí investorům vysokou návratnost. V souvislosti s realizací investice začnou do země proudit toky vysoce vzdělaných migrantů, označovaných slovem lidský kapitál, který chudší země postrádají. Tento druh migrace může vláda národního státu ovlivňovat pomocí regulací na trhu práce (Massey et al. 2005: 18–19). Kritické teorie upozorňují, že pouze rozdíl v platu jako motivační činitel nestačí. Navíc, i přes dlouho probíhající migraci mezi chudšími a bohatými zeměmi, rozdíly v platech stále zůstávají a žádná rovnováha nenastává (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 61).

Neoklasická ekonomická mikroteorie soustředí pozornost na jedince a jeho individuální rozhodnutí, zda migrovat nebo ne. Předpokládá, že jedinec je racionální aktér komparující možné zisky a náklady na migraci. Pokud na základě získaných informací dojde k pozitivnímu výsledku, pak migruje. Cíl jeho počínání spočívá v maximalizaci zisku (Samers 2010: 61). Zisky a náklady nelze omezovat jen na materiální hodnoty. Migrant zvažuje i sociální a psychologické dopady odchodu z domova, od rodiny a přátel (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 62). Pro tento přístup používají někteří název „model lidského kapitálu“ (Drbohlav – Uherek 2007: 131). Migrace pak vlastně znamená investici lidského kapitálu, kdy člověk investuje sám sebe (Massey et al. 2005: 19). Slabina teorie spočívá v ryzí racionalitě jedince a spoléhání na to, že migrant bude mít k dispozici všechny nutné informace, což, jak poznamenává Boyle, není v lidských silách (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 62).

Další perspektiva zaměřená na trh práce nese název teorie segmentovaného nebo dvojího/duálního trhu práce. Patří mezi makroúrovňové a jejím nejznámějším představitelem je Michael Piore. Podstatnou roli hrají pull faktory, konkrétně zájem o zahraniční pracovní síly v destinacích

(Stojanov – Gladišová 2011: 21). Mezi hlavní rysy teorie segmentace patří, že trh práce je rozdělen na jednotlivé části (segmenty), přičemž v každém segmentu platí jiné uspořádání. Což se týká stanovení výše platů a postavení zaměstnanců. Přístup do určitých sektorů je omezen, protože nabídka pracovních míst není tak rozsáhlá. Čekání na zisk místa ve vybraném sektoru mohou uchazeči realizovat i za cenu nezaměstnanosti (Dickens – Lang 1992: 7). Nastavení ekonomiky a sociální kontext ve vyspělých zemích produkuje potřebu zahraniční levné pracovní síly. Místní obyvatelé odmítají vykonávat určitá neprestížní a málo placená povolání. Plat totiž není pouhé finanční ohodnocení za práci, ale jeho výše určuje sociální status a prestiž příjemců. Mzda neodpovídá realitě trhu práce, ale určuje jen pozici daného povolání v hierarchii. Lidé nepracují ani tak pro vyšší mzdy, ale pro zachování statusu. Dočasným pracovním imigrantům na jejich statusu v destinaci tolik nezáleží. Přichází jen za účelem výdělků (Massey et al. 2005: 28–30). Pokud by se zaměstnavatelé rozhodli lákat na nepopulární pozice za pomoci zvednutí platů, pravděpodobně by zkrachovali. Po zvednutí platu na jedné úrovni, musí následovat zvýšení platů všech s ohledem na hierarchii jednotlivých pozic (Stalker 2008: 23). Tento jev se nazývá strukturální inflace. Zachování stávajícího systému podporují formální i neformální mechanismy. Od očekávání jedinců až po kolektivní smlouvy nebo byrokratická nařízení. Domácí zaměstnanci očekávají v průběhu času šanci na sociální mobilitu, kterou jim zaměstnání na nejnižším stupni hierarchie neposkytnou. Imigranti do destinací naproti tomu nepřicházejí s vidinou budoucího kariérního postupu (Massey et al. 2005: 28–30). Na trhu práce dochází k polarizaci a vznikají dva sektory. První sektor okupuje převážně domácí populace. Je určený pro vzdělané osoby, zajišťuje vyšší plat, větší jistotu zaměstnání a možnost povýšení. Druhý pól nepožaduje vyšší vzdělání a zahrnuje nižší bezpečnost práce, větší fyzickou aktivitu, nižší plat a větší nestabilitu (Drbohlav – Uherek: 2007 131–132). K čemuž ještě doplníme malou prestiž až stigmatizaci. Práce typické pro sekundární sektor označují někteří jako tzv. 3D zaměstnání. Což znamená špinavá (dirty), nebezpečná (dangerous) a obtížná (difficult) (Stalker

2008: 23). Proto Pioreho přístup získal název teorie dvojího trhu práce (dual labour market). Rozdělení na kapitálově-intenzivní primární sektor a pracovně-intenzivní sekundární sektor lze označit za nevyhnutelný rys současného způsobu produkce (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 69). Massey, který zmíněný přístup podrobně zkoumá, zdůrazňuje stabilitu kapitálu a na druhou stranu flukтуаční tendenci práce, která je snadno nahraditelná, protože k ní není třeba kvalifikace. V případě propuštění nese náklady jen zaměstnanec. Propuštění zaměstnance primárního sektoru by s sebou neslo vysoké náklady, i kvůli zkušenostem a investicím do dalšího vzdělávání, kterého se těmto pracovníkům dostává. Sekundární sektor citlivě reaguje na cyklické změny v ekonomice. Kapitálově-intenzivní sektor uspokojuje základní poptávku, pracovně-intenzivní produkuje sezónní komponenty. Spodní segment trhu práce nelze odstranit. I kdyby se ho přece jen eliminovat podařilo, na jeho místo by klesla povolání nacházející v hierarchii nad ním. Situace není řešitelná jinak, než najímáním imigrantů. (Massey et al. 2005: 28–31). Poptávka po imigrantech vyplývá přímo ze struktury moderních industriálních ekonomik a ze způsobu produkce (Drbohlav – Uherek 2007: 132; Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 69). Pokud by mělo dojít k omezení migrace, musela by se změnit globální struktura vyspělých ekonomik. Kritické Pioreho teorie tvrdí, že spoléhání jen na pull faktory a poptávku po pracovní migraci, na vysvětlení migrace nestačí (Stojanov – Gladišová 2011: 22)

2.2.2 Další přístupy

Nyní nastíníme teorie, které nevyužívají ryze ekonomické optiky k hledání příčin mezinárodní migrace. Ale až na výjimky nedosahují takového věhlasu jako ekonomické teorie.

První z nich vychází z marxistické doktríny a teorie světového systému Immanuela Wallersteina, pocházející ze sedmdesátých let. Nese název historicko-strukturalistický přístup. Jde o makroúrovňovou teorii (Castles – Miller 2003: 25). Teorie světového systému kriticky zkoumá rozvoj kapitalismu. Jako jednotku analýzy využívá celý historický systém. Kapitalismus vznikl

v šestnáctém století v Evropě, odkud expandoval do celého světa, aby nakonec vznikla „kapitalistická světoekonomika“, která pohltila do té doby existující systémy. Což proběhlo na konci devatenáctého století, kdy konečně obsadila celý svět. Základní myšlenka teorie světového systému v sobě obsahuje rozdělení světa na tři hierarchicky zorganizované regiony – jádro, periferii a semiperiferii. Jádro obsahuje vyspělé, bohaté a mocné oblasti. Wallerstein tam zasazuje západní Evropu, Severní Ameriku a Japonsko. Bývalé kolonie nebo jinak podřízené státy jádrovým oblastem řadíme do periferie. V době rozvoje systému sem spadala východní Evropa, Blízký východ, Afrika, Latinská Amerika a Asie. A konečně posledního člena světoekonomiky tvoří státy, které v důsledku okolností opustily jádro, ale nepropadly se na periferii. Případně dřívější periferní oblasti, které se zvládly vyzdvihnout výše. Tato prostřední skupina tvoří semiperiferii. Spojení periferie s centrem probíhá přes semiperiferii a naopak. Pro nás klíčová myšlenka spočívá v mezinárodní dělbě práce. Každá ze tří oblastí v ní má přidělenou funkčně specifickou roli. Mezinárodní dělba práce reprodukuje strukturu. Struktura pak produkuje nerovnosti v systému (Robinson 2008: 126–130). Periferie, semiperiferie a jádro vykonávají přidělené spektrum ekonomických aktivit. Kapitalistický rozvoj neprobíhá mezi státy rovnoměrně, což v důsledku podněcuje mezinárodní migraci. Rozvoj kapitalismu a expanzi globálního trhu doprovázejí společenské změny ústící v rozvrat dosavadního společenského uspořádání států. Vykořeněná populace následně začne v hojné míře migrovat (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 69). Kapitalismus likviduje jakékoliv formy odlišného uspořádání. Jako příklad poslouží expanze kapitalistických výdobytků do venkovských oblastí rozvojových zemí. Mechanizace a používání hnojiv sníží množství potřebných pracovních sil. S rostoucím rozvojem v zemědělství se zvyšuje nezaměstnanost. Jako východisko volí nezaměstnaní migraci, ať už vnitřní, kdy cestují do měst, nebo mezinárodní směrem do jádra (Samers 2010: 70). Z oblasti jádra ovšem také proudí migranti. Odborníci míří do periferií, kde se kvalifikovaných sil nedostává (Drbohlav – Uherek 2007: 133). Migrace z chudších zemí dodává levnou

pracovní sílu kapitalistickým státům. Zdrojové země migrace se ocitají v pozici vykořisťovaných, protože přicházejí o své zdroje, zatímco bohaté kapitalistické ekonomiky na levné námezdní síle vydělávají a dále bohatnou. Pracovní migrace přispívá k posílení dominantního postavení jádra nad periferií. Dříve uvedené ekonomické přístupy posuzují migraci jako dobrovolnou aktivitu vykonávanou jedinci. Zastánci historicko-strukturalistické perspektivy vidí migraci jako masovou činností a ignorují jedince jako aktéry (Castles – Miller 2003: 25).

Multidisciplinární perspektivu zastupuje teorie kumulativních příčin, která v odborné literatuře nebývá tak často zmiňována. Každá migrace jedince vyvolá změny v sociálním kontextu, což pozitivně ovlivňuje rozhodování o dalším vycestování. Migrace probíhá ve výsledku častěji. Hlavní teze spočívá v předpokladu, že za určitou dobu migrace udržuje sebe sama, protože na základě jednoho přesunu později probíhají další a další pohyby (Massey et al. 2005: 45–46; Stojanov – Gladišová 2011: 23–25). Akt migrace ovlivňuje jednak osoby, jednak sociální sítě. Ovlivní migrantovo budoucí rozhodování různými způsoby. Vyšší příjem změní jeho potřeby, které nelze financovat z participace na domácím trhu práce. S migrací jde ruku v ruce zhodnocení lidského kapitálu, který lze nejlépe investovat v zahraničí. Hodnota lidského kapitálu narůstá s prodlužující se délkou pobytu. Jeho výše ovlivňuje náklady migrace ve smyslu jejich snížení. Platí tedy úměra, že čím častěji osoba migruje, tím větší je pravděpodobnost další migrace. Kromě lidského kapitálu narůstá s migrací i kapitál sociální, tedy vazby mezi lidmi. Migrant svým pohybem snižuje náklady nejen pro sebe, ale i pro ty, se kterými jej spojují sociální vazby (Drbohlav 2001: 21–22). Informace a zkušenosti získané během dřívějšího pobytu v destinaci usnadňují pobyt následující jak migrantovi samotnému, tak i těm, kterým je poskytné.

Poslední dvě významné teorie spolu úzce souvisí. Myšlenky teorie migračních sítí vstřebává a mění teorie transnacionalizace (Drbohlav – Uherek 2007: 133). Zkoumání migračních sítí probíhá od osmdesátých let (Stojanov – Gladišová 2011: 28). Dle Samerse imigrační sítě obsahují „vazby, které poutají

[současné – pozn. autora] migranty, předchozí migranty a nemigranty“ (2010: 86), a to jak v zemi původu, tak v destinaci. Síť vytvářejí různé typy vazeb, uvnitř kterých funguje vzájemná důvěra. Zahrnují příbuzenství, přátelství, vazby na lokální komunitu a též etnické souznění. Význam sítí spočívá ve faktu, že migrantům usnadní cestu a život v destinaci. Síť poskytují informace, často pomáhají sehnat práci, zprostředkovávají ubytování apod. a slouží migrantovi jako psychická opora. Přítomnost sítí podporuje další migraci, protože výše zmíněné aspekty snižují její náklady (Samers 2010: 86–87).

Transnacionalismus v sobě zahrnuje spojení se zemí původu vytvářená a udržovaná migranty, kteří se nacházejí v destinacích. Migrant díky spojení působí na dění doma, ale jako rezident destinace ovlivňuje i druhou zemi. Působení na zemi původu i destinaci probíhá souběžně. Klíčové prvky, určující transnacionalismus, obsahují právě onu souběžnou činnost prováděnou transmigrantem a existenci transhraničních spojení. Spojení nabývají ekonomických, sociálních a kulturních podob. Ekonomické vazby zahrnují například remitence. Politická angažovanost obsahuje využívání pasivního a aktivního volebního práva, podporu kandidátů a lobby. Udržení kulturních vazeb podporují média jako televize a internet, která zároveň migrantovi poskytují informace o destinaci/zemi původu. Dále produkty běžné denní spotřeby, kdy opět musí rozdělovat svůj zájem mezi položky z destinace a z domova (Tsuda 2012: 632–640). Transmigrant žije ve světě hybridní kultury (Koser 2007: 108). Transmigrace zahrnuje dvojí závazek, což ostře koliduje s tezí nacionalismu. Transmigrant se angažuje v záležitostech obou zemí. Migrant, který se odmítá integrovat v destinaci, tedy podmínky nespĺňuje. Integrace, pokud nezahrnuje asimilaci, nebrání realizaci transnacionálních spojení. Inkorporace v destinaci může migrantovi ve výsledku poskytnout zdroje na udržování vazeb s domovem. Podle výzkumů zvyšuje pravděpodobnost vzniku transnacionalismu délka pobytu v destinaci, výška příjmu, dosažený stupeň vzdělání a jazyková průprava. Vysoce vzdělaní migranti tedy s větší pravděpodobností mohou změnit svůj status na

transmigranty. Objevuje se i pojem transnacionální identita. Vědci se snaží zodpovědět otázku, jak se mění vazby v čase. Noví migranti ze začátku tíhnou k domovu, s rostoucím časem a adaptací v destinaci se objevuje souběžná angažovanost. Na vývoji transnacionalismu v dlouhodobé perspektivě se vědci neshodnou. Podle všeho na ní má vliv mnoho různých faktorů (Tsuda 2012: 642–645). Za manifestaci transnacionalismu je považován vznik diaspor (Szaló 2009: 39–40). Transnacionalismus stále není dostatečně prozkoumán. Navíc, podle všeho se jen málo migrantů dá zařadit do kategorie transmaigrantů (Østergaard-Nielsen 2003: 14).

2.3 Specifické typy migrace

V této podkapitole si stručně představíme koncept odlivu mozků, který patří mezi vysoce diskutovaná témata kvůli možným negativním důsledkům na postiženou populaci. Navazuje na něj otázka stále více žádoucího návratu určitých migrantů z destinací. Nakonec zmíníme koncept cirkulační migrace, která narušuje tradiční vnímání migračních pohybů. Jedinec pouze necestuje z domova do destinace, případně zpět. Pohyby probíhají cyklicky a migrant opakovaně pendluje mezi zeměmi.

2.3.1 Brain Drain a návratová migrace

Brain drain, překládaný do češtiny jako „odliv mozků“, se v odborné literatuře objevuje od šedesátých a sedmdesátých let (Docquier – Sekkat 2006: 2). Odkazuje na odchod vzdělaných a talentovaných jedinců do zahraničí. Je chápán negativně, protože vyúsťuje v pokles vzdělaných sil v zemi původu.⁸ V angličtině se pro označení těchto jedinců používá pojem *skilled workers*,⁹ který ale nemá přesnou definici. Pojem zahrnuje především jedince s terciárním vzděláním nebo bez, který ale vykonává práci typickou pro jedince s univerzitním vzděláním. Většinou jde o lidi z oblasti vědy a techniky (Batalova – Lowell 2005). Migrují právě vzdělaní lidé, protože se snadněji

---

⁸ <http://www.iom.int/cms/en/sites/iom/home/about-migration/key-migration-terms-1.html#Brain-drain> (6. 12. 2013)

⁹ My budeme termín překládat jako vzdělaní nebo kvalifikovaní pracovníci/migranti apod.

zvládají vypořádat s náklady migrace (Kostelecký – Bernard – Patočková 2008: 3–4). Ztráta lidského kapitálu může zemi původu z dlouhodobého hlediska připravit o možnost vyššího ekonomického růstu. Mezi související pojmy patří brain gain a brain waste. Brain waste, čili plýtvání mozky, vzniká, když cizinci vykonávají práce neadekvátní k jejich kvalifikaci a vzdělání. Vykonávají nízko kvalifikované profese, ač získali vysokoškolské vzdělání. Například lékaři z Karibiku, kteří pracují v USA jako taxikáři (Schiff 2006: 210). Brain drain nejhůře postihuje malé a středně bohaté země (Kostelecký – Bernard – Patočková 2008: 3). Státy se snaží odlivu jednak zabraňovat, jednak lákají vzdělané jedince k návratu. Brain gain odkazuje na návrat kvalifikovaných migrantů, kteří v zahraničí získali nové znalosti či dovednosti (Schroth – Stojanov 2011: 72). Výzkumy ukazují, že počet kvalifikovaných migrantů roste. Ale musíme vzít v potaz, že zároveň narůstá množství vzdělaného obyvatelstva. Vzdělání ale jako jediný předpoklad k migraci nestačí. Je nutné mít jednak prostředky na cestu a jednak motivaci. Nejvíce lidí odcestovává ze středně příjmových zemí. Největší podíl brain drainu zaznamenáváme v malých zemích. Silně postižena je oblast Karibiku, malých ostrovů v Pacifiku, Střední Amerika a Subsaharská Afrika. Z procentuálního hlediska odlivem nejvíce trpí Karibik a Pacifik. Z hlediska nominálního Filipíny, Indie a Čína. Teorie zabývající se tímto problémem ještě vytváří speciální kategorii, která se zabývá odlivem lékařů. Právě jejich odchod mívá nedozírné negativní následky na rozvoj v postižených zemích (Docquier – Sekkat 2006: 6–19).

Návrat do země původu působí jako logické vyústění dočasné migrace. Pojem návratové migrace může odkazovat na cílenou strategii států přilákat určitých typ emigrantů, především vysoce vzdělaných, zpět do země. V případě nekvalifikovaných migrantů stát vidí jejich návrat jako nežádoucí, protože znamená konec posílání remitencí. Což ale platí pro všechny navrátilce. V případě nekvalifikovaných dělníků ale málokdy dochází k významnějšímu navýšení lidského kapitálu v destinaci. Kvalifikovaní migranti si přivezou kromě nových dovedností i cenné kontakty a ve výsledku svým

návratem mohou přispět mnohem více. Podmínkou přínosu navrátilivších se migrantů je možnost využít kontaktů i nových dovedností. Ne vždy pro ně domovský stát vytváří dostatek příležitostí (Østergaard-Nielsen 2003: 12–13). Zkušenosti s návratovou migrací nejsou velké, zvláště v Asii. A politické programy s cílem přilákat vzdělané emigranty zpět nebývají úspěšné. Malajsie, u které počet vzdělaných migrantů žijících v zahraničí dosahuje asi čtvrt milionu, sestavila roku 2001 plán na jejich přilákání. Pobídky zahrnovaly odpuštění zdanění příjmu poslaného do Malajsie, cla a zajištění trvalého pobytu pro manželky a děti. Malajsie selektivně vybrala určité specializace – IT odborníky, finanční experty nebo lékaře, kteří pobývali především v Singapuru, Bruneji a Hong Kongu. Výsledky lze označit za nevalné. Do roku 2003 se vrátilo jen něco málo přes sto emigrantů (Hugo 2005: 36). V roce 2001 Malajsie zároveň povolila manželkám a manželům svých občanů ucházet se o práci, což do té doby nebylo možné (Migration News, November 2001).

Zpráva Sociologického ústavu uvádí, že existují dva přístupy v procesu přilákání vzdělaných emigrantů zpět do země původu. První, individuální přístup, usiluje o návrat konkrétních jedinců a je zaměřen krátkodobě. Druhý je strukturální, kdy stát musí změnit prostředí, které jedince vypuzuje nebo mu nenabízí tolik příležitostí. Tento způsob zahrnuje dlouhodobé strategie na změnu. V praxi se většinou kombinují. Konkrétní politiky na zabránění nebo zvrácení odlivu mozků zahrnují několik typů. Prvním je z hlediska dlouhodobosti neefektivní restriktivní přístup. Za cíl si dává zabránit migraci nebo ji ztížit. Nabývá různých forem od nutnosti získat povolení k cestě. Přes zavázání nynějších studentů k povinnosti pracovat po ukončení studia stanovenou dobu v domovské zemi. Konče systémem atestací, bez kterých nelze pracovat. Ochotu migrovat má omezit vytvoření vazeb doma. Mezi efektivnější přístupy řadíme stimulaci, která nabídne takové podmínky, že jedinci téměř nebudou mít důvod k migraci. Stimuly zahrnují rozšíření grantové politiky, zlepšení vzdělávací politiky a celého školského systému, odpuštění studijních poplatků. Jedná se o dlouhodobý a nákladný proces, který si chudší země nebudou moct dovolit. Další, vzhledem k tématu kontroverznější, přístup

je rekrutační. Spočívá v doplnění nedostatkových profesí ze zahraničních zdrojů. Realizace probíhá za pomoci usnadnění vstupu do země vybraným profesionálům. Tito lidé procházejí zjednodušeným systémem vízové politiky. Získávají snáze pracovní povolení a uznání zahraničního vzdělání je automatické. Jako další lákadlo slouží speciální granty. Opakem jsou návratové politiky s širokým množstvím variant. Mohou usilovat o návrat krátkodobý nebo dlouhodobý, o návrat jedinců jen s určitým typem vzdělání apod. Asi nejzajímavější je tzv. virtuální návrat, který neusiluje o fyzické navrácení jedinců, ale spíše o jejich angažovanost. Pro kontakt se zemí původu využívají moderní komunikační technologie. Země původu by měla podporovat udržení tzv. diasporních sítí, které budou sdružovat zájmové jedince (Kostecký – Bernard – Patočková 2008: 4–17). Tento přístup nás odkazuje k teorii transnacionalismu, která byla zmíněna výše. Zavázáním a zaangažováním vybraných jedinců žijících a působících v zahraničí, vzniká ona nutná souběžnost. Vzdělaný transmigrant je zároveň prospěšný pro obě společnosti.

2.3.2 Cirkulační migrace

Teorie cirkulační migrace se vyvinula ve vztahu k vnitřní migraci. První zmínky o ní dohledáme na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Nicméně, historie jevu samotného sahá hluboko do minulosti. Zájem vlád a států přitáhla poměrně nedávno (Newland 2009: 5 a 23–24). Ekonomický rozvoj státu vyvolává procesy, které ústí v migraci z venkova do měst. Teoretici zároveň předpokládají, že venkovská populace se usadí ve městech permanentně. Někteří ale volí metodu cirkulace, kdy pendlují mezi domovem a místem zaměstnání (Boyle – Halfacree – Robinson 1998: 23). Cirkulace našla své uplatnění i v mezinárodní migraci. Opět neexistuje jedna závazná definice (Schroth – Stojanov 2011: 80) Podmínkou pro zařazení pohybu do kategorie cirkulační migrace je, že migrant stráví mimo domov dobu delší než 24 hodin (Hugo 2009b: 166). Jak ale odlišit dočasnou a cyklickou migraci? Zelinsky rozděluje migraci na tradiční, zahrnující trvalou nebo semipermanentní změnu

místa pobytu, a cirkulaci, která zahrnuje krátkodobé opakované pohyby postrádající však záměr trvale nebo dlouhodobě změnit místo pobytu (Zelinsky 1971 dle Hugo 2009b: 166). Vliv na uskutečnění cirkulační migrace má vzdálenost, náklady na cestu, typ práce a kulturní předpoklady (Schroth – Stojanov 2011: 81). Podle Newland (2009: 9) určuje cirkulační migraci několik faktorů. Konkrétně prostor, doba trvání a opakovanost pohybů. Migranti cestují v prostoru minimálně mezi dvěma póly. Doba trvání se liší případ od případu a zahrne dny i roky. Opakovanost migrace odlišuje cirkulaci od jiných typů. Musí zahrnout více než jeden cyklus ve smyslu domov-destinace-domov, případně pendlování mezi dvěma státy. Z hlediska rozvoje by z migrace měla těžit jak zdrojová země, tak destinace. Hugo zdůrazňuje, že tento druh migrantů pociťuje silné závazky k destinaci i domovu. Destinace cirkulární migrace zahrnují místa, kde se nachází migrantova rodina, práce a případně nějaký majetek (Hugo 2009b: 167–170). Vyspělé země, závislé na přílivu pracovní migrace, vidí cirkulaci jako optimální cestu. Evropská unie kvituje ekonomický přínos pro rozvoj destinací a zmírnění odlivu mozků. O pozitivních nebo negativních dopadech však rozhodují specifické okolnosti (Newland 2009: 14–15). Kritika konceptu vyčítá, že přehlíží sociální dopady cyklických pohybů, tj. pravidelnou separaci od rodiny. Objevuje se tvrzení, že jde v podstatě o obchod s lidmi, protože migranti zůstávají uzavřeni v závislém vztahu. Navzdory dlouhému pobytu v destinaci, ač přerušovaného návraty domů, migrant zůstává téměř bez šance na sociální mobilitu a získání trvalého pobytu. Absence integrace pro změnu vede k izolaci (Hugo 2009b: 174–175). Jednou z variací cirkulační migrace je tzv. cirkulace mozků (brain circulation), která souvisí s kapitolou předchozí. Týká se vysoce kvalifikovaných migrantů pravidelně cestujících mezi destinací a domovem (Schroth – Stojanov 2011: 72).

3 PROBLEMATIKA REMITENCÍ

S ekonomickou migrací vždy spojujeme nějakou formu materiálního prospěchu, který slouží zároveň jako motivační faktor k vycestování. Pokud

imigrant odjíždí za prací sám, posílá domů většinou část svého výdělku, kterým podporuje členy domácnosti zůstávající v zemi původu. Finance takto posílané z destinace do země původu označujeme za remitence (Adams 2007: 1). Opět neexistuje shoda v definici, dopadech ani hodnocení potenciálu remitencí.¹⁰ Zde musí být zdůrazněno, že remitence nenesou nutně formu peněz. Zahrnují všemožné výrobky, které může domácnost později prodat (Stojanov – Novosák 2008: 53). Finanční remitence nabývají několika forem, které Mezinárodní měnový fond podrobně klasifikuje. Peníze posílá jedinec, případně diaspora, do země původu. Příjemcem bývá nejčastěji rodina nebo přátelé. Remitence zahrnují přímo posílané finance určitým osobám, investice (často zahrnuje nákup půdy, investice do rozvoje farem nebo podnikání), hromadění úspor v bankách a podporu charitativních organizací (De Bruyn – Wets 2006a: 1).

Setkáváme se s pojmem sociální remitence, které odkazují na přítomnost nehmotných, nefinančních transferů. Migrant získá v destinaci nové znalosti a dovednosti, které předává do svého domova. Tyto remitence mají největší přínos v podpoře inovací a představení moderní techniky v zemi původu (Stojanov – Schroth – Mikes: 2011. 48) Výzkumy ukazují, že migranti a jejich rodiny vidí migraci a remitence jako cosi dočasného. Proto se snaží peníze využít produktivnějším způsobem, a to investováním. Dlouhodoběji investují do lidského kapitálu mladé generace tím, že děti posílají do školy (Adams 2005: 19–20).

Výši posílaných remitencí ovlivňuje několik faktorů. Doba pobytu vykazuje nepřímou úměrnost mezi časem stráveným v destinaci a výší remitencí. Čím déle tam migrant pobývá, tím menší obnos posílá. Vysvětlení poukazuje na možnou asimilaci migranta do místní společnosti nebo přítomnost imigrační politiky umožňující sjednocení rodin (ADB 2005: 3). Noví migranti vzhledem k nedostatku vazeb v destinaci plně podporují domov. S rostoucí integrací využívají čím dál více peněz na zkvalitnění svého života

---

¹⁰ Z anglického *remittances*. V práci využíváme český přepis „remitence“, používaný např. ve sborníku Kolektiv autorů: 2011. *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. FSV: Praha

v destinaci (Tsuda 2012: 636). Cirkulující migranti posílají domů více peněz než trvale usídlení (Schroth – Stojanov 2011: 80).

Ženy sice nemusí dosahovat tak vysokých platů, ale jsou v posílání remitencí spolehlivější (Castles – Miller 2003: 27–28). Důvodem je i fakt, že často bývají hlavním živitelem rodiny (Stojanov – Novosák 2008: 51). Remitence posílané ženami považujeme za stabilnější a méně ohrožené změnami ekonomických cyklů. Proto, že zaměstnání, která ženy vykonávají nejčastěji, tolik nereagují na výkyvy na globálním trhu (Ghosh 2006: 26–27). Tato zaměstnání se označují jako 3C. Do češtiny přeloženo jako pečovatelské služby (caring), uklízení (clearing) a vaření (catering) (Samers 2010: 152–153). Vzdělanější migranti s vyšším platem více šetří a investují v destinaci. Důvodem může být, že pochází z lépe situované rodiny, jejíž ekonomická situace mu vzdělání v minulosti umožnila. Míra posílaných remitencí tedy může odpovídat postavení rodiny (Ghosh 2006: 23). Neplatí ale vztah, že s vyšší mírou chudoby, korelují vyšší remitence (Adams 2007: 7).

Co vlastně vede migranty k posílání financí domů. Lucas a Stark navrhuje tři alternativy. Podle první migranty žene nezištný altruismus. Chtějí se postarat o své blízké doma. Komplexita vztahů v rodině, ale pravděpodobně nečiní tento předpoklad univerzálním. Jako protiklad slouží motiv sobeckého zájmu. Poslední možností je kombinace obou typů, považovaná za asi nejpravděpodobnější. Vztah migranta a příjemců remitencí lze přirovnat ke vzájemně závazné dohodě. Migrant dohodu dodržuje do té doby, než přestane být výhodná. Sobeckého odesílatele remitencí motivuje možnost obdržet dědictví, využít fungující důvěry a pověřit rodinu investováním a udržováním investic do doby, než se vrátí domů. Nebo investovat do viditelných komodit, které zvýší migrantovu prestiž po návratu. Zasilání remitencí je viděno jako způsob udržování dobrých sociálních vztahů s rodinou nebo přáteli. V rámci třetího přístupu dochází k rozložení rizik a nákladů. Rodina na začátku pomůže migrantovi financovat pobyt a on jim pak investice vrací za pomoci remitencí. Stejně tak, pokud připustíme, že migranti mívají většinou vyšší vzdělání, jim migrant vrací dříve investovanou částku do

svého vzdělání. Rodina může chápat migraci jako způsob rozložení rizik. Pokud domovskou zemi postihne ekonomická krize, remitence ze zahraničí zůstanou jistým zdrojem příjmu (Lucas – Stark 1985: 902–906).

Globální zájem o remitence a migraci vyvolalo zveřejnění výzkumu Světové banky z roku 2003, poukazující na fakt, že výše zasílaných remitencí přesahuje hodnotu přijímané mezinárodní rozvojové pomoci (Asis – Piper – Raghuram 2010: 77). Podle dalších výzkumů dosahují zasílané remitence celosvětově skoro stejné sumy jako přímé zahraniční investice (FDI) (Stojanov – Strielkowski – Drbohlav 2011: 383). Význam remitencí podporuje i jejich neustálý růst. Během devadesátých let došlo více než k zdvojnásobení posílaných finančních prostředků. Oficiální rozvojová pomoc kolísá, případně dochází k jejímu snižování. Remitence jsou stabilnější oproti oficiální rozvojové pomoci i zahraničním investicím, protože tolik nepodléhají výkyvům globální ekonomiky (De Haas 2005: 1277). Vývoj v posledních letech ukázal, že vyčíslení přesné sumy, byť jen peněžních toků, není z mnoha důvodů možné. Největší problém tvoří posílání remitencí přes neformální instituce, kdy nelze kontrolovat, zda peníze nemíří k teroristům nebo zločineckým sítím. Zde je ještě záhodno zmínit, že po roce 2001 se kvůli teroristickým útokům kontrola toků zlepšila (Seddon 2004: 404). Remitence také mohou přispívat na financování vnitrostátních ozbrojených konfliktů (De Haas 2005: 1275).

3.1 Dělení remitencí a statistiky

Slovo remitence lze používat jako nadřazený pojem, zahrnující transfery směrem od migrantů do země původu. Instituce Světové banky, které shromažďují data od jednotlivých států, totiž rozlišují několik kategorií transferů. Základním dokumentem je Statistika platební bilance vydávaná Mezinárodním měnovým fondem (IMF's balance of payments statistics), která zachycuje oficiální toky remitencí. Remitence se členily před rokem 2009 do tří kategorií. První kategorii tvořily remitence pracovníků (workers remittances), které zahrnovaly transfery od pracovníků, kteří v cizině pobývali déle než jeden rok. Což se shoduje s definicí migranta vytvořenou OSN (viz kapitola 2).

Zaměstnanecké kompenzace (compensation of employees) zahrnovaly transfery osob (tzv. nerezidentů), které v zahraničí trávily méně než jeden rok. Poslední typ se nazýval migrační transfery a zahrnoval toky zboží a financí, které souvisely s pohybem migrantů přes hranice (Ghosh 2006: 11; Stojanov – Novosák 2008: 53).

V roce 2009 Mezinárodní měnový fond typologii rozšířil a upravil, tak že působí mnohem složitěji a méně srozumitelně. Podstatnou změnou také je, že nová typologie zdůrazňuje, že remitence mohou mít i jinou formu než finanční. Kategorie celkových remitencí (total remittances) obsahuje součet osobních remitencí a tzv. sociálních příspěvků, jde o zastřešující pojem. Běžně se nazývá „remitence“ a v tomto významu je chápán a používán i v této práci. Mezi sociální příspěvky (social benefits) spadají běžné převody pro domácnosti, které pomáhají jedinci v době nemoci, nezaměstnanosti, při financování bydlení, vzdělání a zahrnují i důchody. Původcem financí není migrant, ale vláda, různé organizace a soukromé firmy. Sociální příspěvky se dále nedělí. Osobní remitence (personal remittances) obsahují převody hotovosti a naturálií. Probíhají mezi rezidenčními a ne-rezidenčními domácnostmi. Přičítají se k nim ještě zaměstnanecké kompenzace. Osobní remitence dělíme na osobní převody, zaměstnanecké kompenzace a kapitálové převody. Definice zaměstnaneckých kompenzací (net compensation of employees) zůstává podobná, ale přidaly se ještě příjmy. Konkrétně ty, jež pobírá rezidentní pracovník (osoba v zemi pobývajíc déle než rok) zaměstnaný nerezidentem. Kapitálové převody (capital transfers) mezi domácnostmi probíhají mezi domácnostmi, kde bydlí rezidenti, a domácnostmi ne-rezidentů. Zahrnují hotovost nebo naturálie. Osobní převody (personal transfers) zahrnují všechny převody probíhající mezi domácnostmi rezidentů a ne-rezidentů. Osobní převody se dělí na remitence ve formě hotovosti (cash remittances) a remitence ve formě naturálií (remittances in kind), kterými se rozumí dovezené zboží a služby. Remitence v hotovosti zahrnují přesuny peněz, kdy po převedení měny do cílové země, dochází k jejímu fyzickému doručení příjemci (Stojanov – Strielkowski – Drbohlav

2011: 380–381; porovnej s IMF 2009). Pro snazší orientaci uvádíme tabulku převzatou z článku Roberta Stojanova, Wadima Strielkowského a Dušana Drbohlava.

Celkové remitence	Osobní remitence	Osobní převody	Remitence v hotovosti
			Remitence v naturálních
	Zaměstnanecké kompenzace		
	Kapitálové převody		
	Sociální příspěvky		

Zdroj: Stojanov – Strielkowski – Drbohlav 2011: 380

Toky remitencí můžeme rozdělit na oficiální, nazývané též legální nebo registrované. Právě tyto transfery nalezneme ve Statistice platební bilance a na národních účtech. Druhý typ tvoří nelegální transfery, pro které využíváme název neformální nebo neregistrované. Důvod pro využívání neformálních kanálů spočívá ve snaze vyhnout se zdanění remitencí, případně jejich zaznamenání, protože často slouží k financování kriminálních aktivit (Seddon 2004: 405). Roli při výběru způsobu transferu hrají také poplatky formálním institucím, které transfery provádějí. Ghosh uvádí, že náklady na transakce, tedy poplatky společnostem, dosahují deseti až dvaceti procent z posílané sumy. Zvláště menší částky se posílat příliš nevyplácí. Přemrštěnost nákladů podporuje absence dostatečně konkurenčního prostředí. Výše celkových nákladů je odlišná stát od státu (Ghosh 2006: 36–38).

Seddon zařazuje mezi neformální toky vše, co neprojde tradičním bankovním systémem. Sporné je zařazení firem jako Western Union, které nepatří do bankovního systému. Spadá sem využívání služeb neoficiálních zprostředkovatelů nebo předávání peněz z ruky do ruky (Seddon 2004: 405). Pro vyčíslení výše neformálních transferů máme k dispozici jen hrubé odhady. Nejde ale o zanedbatelné částky. V Indii, Indonésii, Pákistánu nebo na Filipínách dosahují neregistrované toky asi třiceti procent z veškerých zaslaných remitencí. V Súdánu v osmdesátých letech šlo dokonce o devadesát procent. Podle studie zaměřené na dobu mezi lety 1970 a 1990 se

pohybovala hodnota neformálních toků mezi osmi a osmdesáti pěti procenty, v průměru tedy šlo o 36 procent (Ghosh 2006: 15).

Dále v obecném smyslu rozlišujeme remitence mezinárodní a vnitřní, týkající se vnitřní migrace. Individuální a kolektivní, zaslané nějakou organizací nebo skupinou. Mohou nabývat formy finanční nebo různého zboží, případně být předávány v hotovosti (De Bruyn – Wets 2006b: 7). Carling přišel s typologií, která člení remitence podle příjemců a původců. Mezi původce patří migrant, který remitence předává dalším migrantům do úschovy nebo na investice. Dále peníze předává nemigrantům, nejčastěji rodině a přátelům. Dalším příjemcem jsou různé kolektivní organizace, např. charitativní. Finance odebírá i vláda, prostřednictvím zdanění. Organizace přeposílají remitence dalším organizacím, nejčastěji na různé rozvojové projekty. Vlády posílají migrantům sociální dávky a konečně soukromé firmy jim posílají důchody (Carling 2005 zpracováno podle De Bruyn – Wets 2006b: 8).

Existuje několik možností transferů remitencí. Formální způsob zahrnuje existenci institucí, jako jsou banky a jim podobné společnosti nebo specializované agentury. K převodu lze využít šeky, platební příkazy, poukázky nebo elektronické transfery. Příjemce si vyzvedne peníze prostřednictvím bankomatu, v obchodní síti či jinde. Převod probíhá i za pomoci telefonu nebo internetu (De Bruyn – Wets 2006b: 9). Systém založený na použití telefonu funguje tak, že po převedení remitencí na účet přijde příjemci a případně i odesílateli zpráva o provedení transakce. V SMS může být obsažen kód, který příjemce předloží na pobočce, kde mu vydají peníze. Nebo může využít bankomat (IMF 2009: 12). Další způsoby řadíme mezi neformální. Elektronické transfery založené na hotovosti provádí jiné skupiny než výše zmíněné. Pověřená osoba převede peníze získané v hotovosti od klienta do partnerské agentury ve zdrojové zemi, kde si je vyzvedne příjemce. Nutné bývá prokázání totožnosti a vyplnění údajů příjemce a odesílatele. Za transfer je nutné zaplatit. Pro vyzvednutí peněz v zemi původu je nutné předložit doklady a kód, který získal odesílatel při převodu. Peníze jsou vydané v hotovosti. Elektronické transakce z účtu na účet probíhají

standardně. Banky používají většinou elektronický systém SWIFT určený pro převádění peněz. Poplatky se odvíjí od ceníku za běžné transakce. Transfery založené na platebních kartách patří mezi další typy. Příjemce použije platební kartu na vybrání peněz z odesílatelova účtu. Papírové (paper-based) transfery zahrnují šeky, peněžní a poštovní poukázky apod., které odesílatel pošle nebo předá příjemci. Dále lze poslat peníze přes neformální aktéry. Při neformálním transferu dá odesílatel hotovost prostředníkovi, který kontaktuje své spolupracovníky v zemi původu. Aktér v zemi původu pak hotovost předá příjemci, který se identifikuje. Neformální aktéři využívají vlastní směnný kurz k převodu peněz. Systém stojí na vzájemné důvěře (De Bruyn – Wets 2006b: 9–11). Spadají sem systémy jako hawala a hundi transferující peníze na Blízký východ, respektive do jižní Asie (více viz Seddon 2004).

Remittance se ve statistikách standardně dělí na přítoky (inflows) do zemí původu a na odtoky (outflows), které posílají migranti z destinací. Přičemž přítoky se zaznamenávají po delší dobu a jsou lépe kontrolovány než odtoky (Irving – Mohapatra – Ratha 2010: 5). Problém se statistikami, které vydává Mezinárodní měnový fond, spočívá ve faktu, že některé státy mu nepošílají statistiku remitencí vůbec. Další neposkytují informace o odeslaných remitencích, i když patří mezi jejich největší poskytovatele – např. některé státy Perského zálivu nebo Singapur. Další nerespektují definice a rozlišení remitencí na jednotlivé typy. Některé národní banky pro změnu započítávají jen remittance procházející bankovním systémem. Data obsažená v materiálech institucí Světové banky často kolidují s materiály získanými specifickým výzkumem (WB 2011: xvii). Za příklad poslouží hodnota remitencí přijatých Vietnamem v roce 2010. Podle Migration and Remittances Factbook z roku 2011 přijal Vietnam celkem 7,2 miliardy amerických dolarů v remitencích (WB 2011: 13), podle materiálu vietnamského ministerstva zahraničních věcí, které vycházelo z jiné metodologie zahrnující výzkum domácností, to bylo miliard osm (DICU 2012: 33). A nakonec dle výpočtů

celosvětových odtoků remitencí uvedených na stránkách Světové banky, dosáhla suma 8,26 miliardy. Výzkumníci zde využili další odlišnou metodu.¹¹

Na státy jako příjemce remitencí lze hledět dvěma způsoby. Buď je můžeme klasifikovat podle celkové hodnoty remitencí, které k nim proudí, nebo z hlediska procentuálního podílu transferů na hrubém domácím produktu. Vyjde nám pokaždé jiné pořadí států. My budeme protentokrát vycházet z publikace Světové banky s názvem Migration and Remittances Factbook (WB 2011).¹² Největší příjemce absolutních sum remitencí najdeme v Asii. V pořadí deseti největších příjemců zabírají asijské čtyři místa. Pokud snížíme počet na pět největších příjemců, tři z nich budou z Asie. Největším příjemcem byla roku 2010 Indie s 55 miliardami amerických dolarů, následována Čínou s 51 miliardami. Čtvrté místo obsadily Filipíny s více než dvaceti miliardami. Ve statistice nalezneme překvapivě několik bohatých evropských států (Francie, Německo, Belgie...) (13). Ani jeden ze třiceti zmíněných států, ale nespadá mezi nejchudší. Hodně zemí patří mezi středně či nízko příjmové ekonomiky. Musíme zde opět zdůraznit, že mezinárodní migranti většinou nepocházejí z nejchudších zemí, ale ze států, které procházejí bouřlivým ekonomickým rozvojem. Likvidace starých systémů sociální organizace vyvolá společenský rozvrat, který v důsledku vede k migraci. Migraci si vzhledem k nákladům ale nemůže dovolit každý (Drbohlav 2001: 21). Z hlediska procentuální hodnoty HDP obsazují vrchní pozice menší státy. První pozice obsadil Tádžikistán, kde podíl remitencí dosahuje 35 procent HDP, Tonga, Lesotho, Moldavsko a Nepál. Níže na žebříčku najdeme Filipíny s 12 procenty (14). Odkud remittance proudí? V roce 2009 největší částka odešla ze Spojených států amerických (asi 48 miliard), druhé místo obsadila Saudská Arábie s 26 miliardami dolarů, následována převážně evropskými státy. Musíme ale upozornit, že statistika neobsahuje Singapur a Spojené arabské emiráty, které neposkytly údaje, ač patří mezi významné poskytovatele. Jedenácté místo obsadila Malajsie. Převažují zde země

¹¹ <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTDECPROSPECTS/0,,contentMDK:22759429~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:476883,00.html#Remittances> (4. 9. 2013)

¹² Následující údaje pochází z uvedené publikace, pokud není uvedeno jinak.

Severu. Dalšími významnějšími poskytovateli jsou státy se zásobami ropy či plynu (15). I u odesílaných remitencí lze zkoumat jejich procentuální podíl na HDP odesílatele. I zde převládají malé státy jako Lucembursko s 20 procenty, Omán nebo Maledivy. Se čtyřmi procenty zde nalezneme Malajsií a Brunej (16). Z údajů vyplývá, že migrace neprobíhá převážně z chudých a zaostalých zemí, ale ze států, které prochází ekonomickým rozvojem nebo patří spíše ke středně příjmovým (3).

Převládající toky remitencí a migrace potvrzují i údaje z let 1993 až 2003. V roce 2003 přiteklo nejvíc (25 procent) ze všech remitencí do jižní a jihovýchodní Asie (Ghosh 2006: 19).

3.2 Dopady remitencí

Součástí debat o migraci a remitencích je otázka jejich přínosu. Pozitivní pohled na remittance zdůrazňuje jejich přínos pro ekonomiku rozvojových států (Stojanov – Gladišová 2011: 10). Objevují se i návrhy na cílené inkorporování emigrace, a tedy i přílivu remitencí, do rozvojových strategií států. Pro tento druh rozvojové politiky se vžila zkratka MIRAB – migrace, remittance, pomoc (aid) a byrokracie (Stojanov – Gladišová 2011: 19). Novosák se Stojanovem upozorňují, že určit obecně dopady migrace na rozvoj, není dost dobře možné. Jejich vzájemný poměr ovlivňuje mnoho faktorů a musí se přihlídnout ke specifickým jednotlivých zemí (Stojanov – Novosák 2008: 39). Dopad migrace se liší i z pohledu vybrané jednotky analýzy. Roli hraje též délka pobytu v destinaci (Østergaard-Nielsen 2003: 16). De Haas připouští, že mohou přispět ke zvýšení prosperity určité oblasti, ale nesmí zde existovat překážky. Nedostatečná infrastruktura, přebujelá byrokracie, vysoká míra korupce a špatná veřejná politika reprezentují některé z nich. Nedůvěra v centrální vládu a její stabilitu také zrovna nepodněcuje investice (De Haas 2005: 1275).

Možné pozitivní a negativní dopady remitencí shrnuli De Bryun a Wets (2006a: 3). Využili tři úrovně analýzy – makro-ekonomickou, regionální či komunitní a úroveň domácností.

Z hlediska makroekonomie vidí pozitivní dopady na platební bilanci státu, který získává zahraniční finance, kvitují stabilitu remitencí a jejich relativní odolnost vůči ekonomickým otřesům. Negativní dopady spočívají v hrozbě vzniku závislosti na pravidelných příjmech ze zahraničí, snížení objemu remitencí s prodlužující se dobou pobytu migranta v zahraničí, narušení sociální rovnováhy ve státě (De Bruyn – Wets 2006a: 3). Hrozí vyšší inflace a narušení rovnováhy zahraničního obchodu, vyústující v takzvanou holandskou nemoc. Protože dochází ke zvyšování importu a snížení exportu (Stojanov – Strielkowski – Drbohlav 2011: 386). Studie z roku 2013 zkoumající vztah vývoje HDP na hlavu a remitencí ve vybraných zemích regionů Afriky, Latinské Ameriky s Karibikem a Asie, kde se vyskytla většina zemí námi zkoumaného regionu, došla k závěru, že remitence mají vliv na ekonomický růst. Jde prokazatelně o efekt dlouhodobý (Nsiah – Fayissa 2013: 438–439).

Pozitivní dopad na domácnosti reprezentuje zvýšení jejich příjmu a tedy lepší možnost naplnění základních potřeb, možnost investovat do vzdělání a zdravotní péče nebo započít podnikání (De Bruyn – Wets 2006a: 3). Vyslání člena domácnosti umožní rozložit rizika, například ztráty příjmu v domovské zemi způsobenou ekonomickým poklesem. Pobyt migranta v destinaci lze vidět jako formu investice lidského kapitálu (Lucas – Stark 1985: 902). Peníze vydělané v zahraničí mohou pomoci překonat bariéry pro podnikání v zemi původu. V rozvojových zemích se nemusí nacházet dostatečně vyvinutý bankovní a úvěrový systém. Jedna z mála šancí, jak peníze na start podnikání získat, jsou úspory z práce v zahraničí. Studie z Egypta ukazuje, že šanci na zahájení podnikání zvyšuje delší doba strávená v zahraničí a výše úspor. Častěji podnikají gramotní migranti, kteří zároveň setrvali v zahraničí delší dobu. Negramotní jedinci se díky svému handicapu nenaučí v destinaci mnoha dovednostem a přínos pro jejich lidský kapitál není tak velký (Adams 2007: 14–15)

Negativní dopady remitencí zahrnují situaci, kdy je příjemci utratí za nepotřebné konzumní zboží a pravidelný příjem je nemotivuje k započnutí ekonomické aktivity. Což vyústí v závislost na remitencích. De Haas

upozorňuje, že v praxi investují příjemci remitencí více než jiné domácnosti. Finance míří především do zemědělství. Jsou také prokazatelně schopni své bohatství znásobit různými aktivitami (De Haas 2005: 1274). Na využití remitencí domácnostmi se zaměřuje například Richard Adams. Adams využil údaje z průzkumu guatemalských domácností, které přijímají remittance (z mezinárodní nebo interní migrace), a rodiny s běžným příjmem. Zjištění neodpovídají tvrzení, že příjemci utrácí víc za konzumní komodity. Podle průzkumu utrácí oba typy rodin za jídlo, konzumní zboží a zboží trvalejší hodnoty¹³ shodně, zhruba přes polovinu celkového příjmu. Domácnosti s remittencemi utratily více za investice do vzdělávání a bydlení (Adams 2005: 2–18). Což potvrzuje i studie z Filipín, která poukazuje na fakt, že po změně ve směnných kurzech, která navýšila sumu přijímaných remitencí, se nezvýšil nákup konzumních výrobků. Naopak domácnosti využily onen rozdíl v příjmu k investici do vzdělání dětí. Což způsobilo snížení počtu hodin, které děti trávily do té doby prací. Údaje ze Salvadoru potvrzují, že přítomnost remitencí zvyšuje šanci na dokončení základní školy (Adams 2007: 13–15). Hlavní předností remitencí je jejich multiplikační efekt na ekonomiku. Během kterého uskutečněná investice podníká rozvoj ekonomiky a vznik dalších investic (Stalker 2008: 113). Příklad s investicí do bydlení je uveden níže.

A konečně poslední úroveň analýzy, zahrnující komunitu nebo region. Pozvednutí lokální ekonomiky a podpora místních rozvojových projektů reprezentují pozitiva. Negativa zastupuje riziko inflace a růst nerovnosti mezi domácnostmi, které remittance dostávají a které ne, či rozvoj relativní chudoby (De Bruyn – Wets 2006a: 3). I zdánlivě neproduktivní investice, například do úpravy obydlí, mohou mít vliv na místní ekonomiku. Protože na práci jsou najaty místní firmy a lidé. Jde o impuls pro ekonomiku zdola (Adams 2005: 15–16). Uvedli jsme již vícekrát, že migranti nepocházejí z nejchudších zemí ani rodin a netrpí absolutní chudobou. Relativní chudoba, typičtější pro středně příjmové země, je vždy vztažena na standart životního stylu obvyklého ve společnosti/lokality vybraného státu. Chudý je ten, kdo nastaveného stylu

---

¹³ Např. domácí spotřebiče, auta

nedosahuje. Chápání relativní chudoby je subjektivní (Mareš 1999: 110–112). Úroveň životního stylu se mění s okolnostmi. Právě takovou okolností bývá příliv remitencí. Rodina, která je přijímá, zvyšuje svůj životní standart jak obecně, tak ve vztahu k ostatním domácnostem v lokalitě/státě. Neremitenční domácnosti začnou ve vztahu k remitenčním chudnout. Což jednak hrozí narušením sociální koheze pospolitosti, jednak může stimulovat další jedince k migraci, aby dosáhli stejného standartu.

Carling navrhuje několik metod, jak zvýšit rozvojový dopad remitencí. Prvním bod spočívá v navýšení sumy příchozích remitencí. Stát by měl podporovat emigraci, což nese svá rizika. Druhé opatření spočívá ve snížení nákladů na transfery remitencí, kterému by mělo napomoci otevření trhu novým společnostem provádějícím transfery. Stát by měl zajistit použití remitencí, tak aby přímo mířily na rozvoj. Řešení spočívá ve zdanění remitencí a využití zisku pro rozvojové projekty. Problémem je, že migranti se chtějí zdanění často vyhnout a využívají neformálních kanálů. Dále by měl podporovat investice a ekonomické aktivity příjemců remitencí v zemi. Rozvinout finanční vzdělávání a zajistit pokračování exportu migrantů (Carling 2007: 51–53).

4 REGION JIHOVÝCHODNÍ ASIE A MIGRACE

Region jihovýchodní Asie ve statistikách spadá pod rozlehlou oblast asijsko-pacifickou, kam patří také tichomořské ostrovy a Austrálie s Novým Zélandem. Jihovýchodní Asie zahrnuje poloostrov Zadní Indie, Malajský poloostrov a ostrovy či souostroví. Mezi největší ostrovy patří Sumatra, Borneo/Kalimantan, Jáva, Celebes/Sulawesi, Luzon nebo Mindanao. Území jihovýchodní Asie lze označit za fragmentované z různých pohledů (Weightman 2011: 382). Územně nejrozsáhlejší s plochou zhruba 1,9 milionu km² je Indonésie.¹⁴ Nejmenší stát Singapur se blíží k 700 km².¹⁵ Indonésie se svými 250 miliony¹⁶ obyvateli dosahuje čtvrtého místa mezi nejlidnatějšími

¹⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/id.html> (6. 12. 2013)

¹⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sn.html> (6. 12. 2013)

¹⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/id.html> (6. 12. 2013)

státy světa. Obyvatelstvo Brunejského sultanátu se pro změnu blíží k hodnotě půl milionu.¹⁷

Z hlediska historického do celé oblasti nejdříve proudil indický a čínský vliv, který ovlivnil náboženskou strukturu a způsob státního uspořádání (Weightman 2011: 391–392; Acharya 2012: 7). Státní útvary vznikající v Zadní Indii s oblibou obsazovaly své sousedy a navzájem se dobývaly. Pro ostrovní část byl klíčový námořní obchod, kdy zde probíhala komunikace mezi všemožnými kulturami. Od novověku se státy potýkaly s evropskými kolonizátory, kteří území na dlouhou dobu formálně či neformálně ovládli. V průběhu druhé světové války sem expandovalo Japonsko, jehož angažovanost trvala krátce, ale dokázala podnítit boj za nezávislost. Pestrou náboženskou strukturu vytvořilo pronikání různých etnik do oblasti, případně evropských misionářů a kolonistů. V ostrovní části narazíme především na islám, v pevninské na buddhismus. Křesťanství převládá na Filipínách. V každém státě ale nalezneme pestrou mozaiku náboženských skupin. Obvyklá je silná etnická a jazyková heterogenita, snad s výjimkou Thajska a Kambodže.

Ekonomická situace států a míra vyspělosti je také výrazně odlišná. Od bohatého a rozvinutého Singapuru přes neustále se rozvíjející Malajsii, která dosahuje středních příjmů až po rozvojové země s nízkým příjmem jako Myanmar.¹⁸ Z hlediska státního zřízení zde nalezneme republiky a konstituční monarchie. Federace zastupuje Malajsie, ostatní státy jsou unitární. Státy trpí různě velkým demokratickým deficitem. V Myanmaru vládne vojenská junta. Režimy místy propadají nestabilitě, jako příklad z poslední doby poslouží Thajsko.

Výše uvedené charakteristiky poukazují na vysokou míru heterogenity regionu. Škála rozdílů sahá od fyzicko-geografických charakteristik po politické, sociální, ekonomické a kulturní. Otázka, zda se vskutku jedná o

---

¹⁷ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bx.html> (6. 12. 2013)

¹⁸ http://data.worldbank.org/about/country-classifications/country-and-lending-groups#East_Asia_and_Pacific (2. 10. 2013)

region, se nabízí. Rajah (1999: 44) tento problém rozebírá z několika úhlů. Z hlediska geografického, zahrnující fyzickou i humánní část, oblast jihovýchodní Asie za region považovat lze, ale pouze proto, že s ostatními přilehlými oblastmi má společných rysů ještě méně než se sebou navzájem. Nejviditelnější odlišnost spočívá v rozdělení na kontinent a ostrovní část, přičemž se zde liší jak krajina a reliéf, tak potenciál pro zemědělství. Kvůli územnímu roztříštění ostrovní části tam fungovaly volatelnější politické systémy než v Zadní Indii. K vzestupu ostrovních říší stačilo, aby kontrovaly vybrané námořní trasy (Acharya 2012: 6–7). Z hlediska fyzické geografie jde o oblast teplejší než Čína, ale zároveň vlhčí než Přední Indie. Od ostatních oblastí na rovníku a ve vlhkých tropech ji z hlediska historie odlišuje příznivější prostředí pro usazení lidských společností. Vzhledem k vulkanické aktivitě a říčním systémům se jedná o úrodná místa. Bariéry ve formě pohoří v Zadní Indii pro změnu omezily invaze různých kultur z kontinentu, na druhou stranu vliv například Číny a Indie se šířil díky obchodu přes moře. Kulturní aspekty vykazují mnohem větší diverzitu. Poslední perspektivu pro hodnocení regionu je politický systém. V premoderní historii zde neexistovala žádná původní vyšší míra centralizace. Později vznikla, ale nikoliv na základě transformace vycházející z neolitické agrární revoluce jako v západní Asii. V jihovýchodní Asii vycházela z fungování obchodu, šíření politických a náboženských prvků z Indie a Číny, usídlení v okolí řek. Za znak typický pro historii oblastí, a odlišný od jiných oblastí, považuje Rajah vnitrostátní konflikty. Při kterých nehrálo hlavní roli území, ale lidé. Kolonizaci zde prováděly různé státy, což vyústilo v diferenciaci politických a ekonomických systému (Rajah 1999: 45–48).

Finský geograf Anssi Paasi přistupuje k regionům z pozice sociálního konstruktivismu a zkoumá možnosti vytvoření regionální identity. Vymezenou oblast lze chápat jako region v případě, že splňuje určité podmínky. Za prvé se jedná o vymezené teritorium, jehož hranice vznikají jako důsledek sociálních praktik. Hranice, ať už v jakékoliv podobě, region odlišují a oddělují jej od jiných útvarů. Druhá podmínka zahrnuje existenci symbolů, které jsou viditelné

v rámci správy, v ekonomice, kultuře a médiích. Symboly zahrnují mimo jiné název regionu a stávají se součástí národní identity. Další součástí regionu jsou instituce, které udržují symboly a teritoriální vnímání regionu. Obvykle také podporují dichotomizaci „my versus oni“ ve vztahu k ostatním regionům. Poslední bod počítá s existencí identity, kterou vnímají jak lidé uvnitř regionu, tak ti mimo něj (Paasi 2002: 139–140). Region jihovýchodní Asie nachází svou manifestaci v regionálním integračním uskupení Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN). Vzhledem k relativní novosti integrace v regionu, datující se do konce šedesátých let, lze jen těžko předpokládat vytvoření silné identity. Spolupráce se nicméně dynamicky vyvíjí, což by bez společných zájmů a pocitu souznění nebylo možné. Ve vztahu k jiným zemím vznikla uskupení ASEAN +3 (Čína, Japonsko, Jižní Korea) a 2ASEAN (Austrálie, Nový Zéland), ve kterých organizace jako celek komunikuje s dalšími státy. Oproti jiným integracím z oblasti třetího světa, dosáhla výjimečné úrovně v kooperaci (Weightman 2011: 409). Z hlediska vymezení hranic se jedná o region, který „zbyl“, a s okolními regiony jej spojuje méně vazeb (viz výše). Hranice lze jasně určit u států z kontinentu i ostrovní části, ovšem problém nastává u hranic celku. Co se týče symboliky, najít výraznější symbol než ASEAN asi nebude možné. Paasiho definici regionu tedy jihovýchodní Asie neodpovídá, ačkoliv náznaky zde nalezneme a do budoucna snad lze předpokládat posílení regionální identity. Musíme ale vzít v potaz velké rozdíly mezi zainteresovanými státy. Přistoupení chudších rozvojových zemí z kontinentu v devadesátých letech minulého století ovlivnilo dosavadní podobu sdružení. A nejde jen o ekonomické záležitosti (Severino 2007).

4.1.1 Regionální integrační uskupení

Krátce po druhé světové válce a dekolonizaci nebyl o spolupráci v rámci regionu hlubší zájem. Což souviselo s problémy v domácí politice nově nezávislých států a mezinárodním prostředí, které determinovala studená válka. Ke změnám začalo docházet zhruba v sedmdesátých a osmdesátých

letech, kdy nekomunistické státy sdružilo uskupení ASEAN (Acharya 2012: 149–150).

Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) vzniklo 8. srpna 1967. Mezi zakládající členy patří Indonésie, Malajsie, Filipíny, Singapur a Thajsko.¹⁹ V současnosti čítá deset členů. K organizaci přistoupila v roce 1984 Brunej. Další rozšíření proběhlo přijetím států z kontinentu – Vietnamu v roce 1995, Laosu a Myanmaru roku 1997 a nakonec Kambodži o dva roky později (Severino 2007: 36). Na téma migrace proběhlo několik iniciativ. Například návrhy snažící se pokrýt problematiku pracovní migrace a ochrany práv migrantů. Sestaven byl plán pro spolupráci v oblasti imigrace. Plán navrhuje usnadnění vnitroregionálního cestování, usnadnění obchodních cest a větší spolupráci v oblasti pracovní migrace nebo boje s organizovaným zločinem.²⁰

Asijsko-pacifické hospodářské společenství (APEC) vzniklo roku 1989. Mezi zakládající státy patří Austrálie, Brunej, Kanada, Indonésie, Japonsko, Jižní Korea, Malajsie, Nový Zéland, Filipíny, Singapur, Thajsko a USA. Roku 1991 přistoupila Čína, Hong Kong a Taiwan, následovalo Mexiko a Papua Nová Guinea v roce 1993, o rok později následovalo Chile. Poslední rozšíření v roce 1998 zahrnuje Rusko, Peru a Vietnam.²¹ Jedná se velmi rozsáhlé integrační sdružení pokrývající celý tichomořský prostor. Sdružuje vyspělé i rozvojové státy. Rozdíly mezi členy jsou mnohem větší než u organizace ASEAN. Sdružuje nejsilnější ekonomiky světa i státy s nízkými a středními příjmy. Důvod, proč je zde zmíněno, ač nezahrnuje ani všechny státy jihovýchodní Asie, spočívá ve faktu, že vzniklo několik iniciativ zabývajících se stavem migrace v zájmovém prostoru. V roce 1997 byla založena pracovní skupina APEC Business Mobility Group (BMG) spadající pod Obchodní a investiční komisi. Skupina se schází zhruba třikrát do roka. Hlavní cíl BMG spočívá v usnadnění a zvýšení mobility místních obchodníků. Což by mělo

---

¹⁹ <http://www.asean.org/asean/about-asean/history> (6. 12. 2013)

²⁰ <http://www.asean.org/communities/asean-political-security-community/item/asean-plan-of-action-for-cooperation-on-immigration-matters> (6. 12. 2013)

²¹ <http://www.apec.org/About-Us/About-APEC/History.aspx> (6. 12. 2013)

napomoci vnitroregionálním obchodním aktivitám a investicím.²² Cíle zahrnují usnadnění krátkodobých obchodních pobytů, zjednodušení procedur v případě dočasných pobytů kvalifikovaných jedinců a koordinaci hraničních kontrol. V zájmu bezpečnosti a eliminace nežádoucích jedinců vzniká propojený počítačový systém, který podává v případě pokusu nežádoucích osob vstoupit do země varovná hlášení. Systém prověřuje i seznamy pasažérů v letadlech. Další bod zajistí vznik speciálních odbavovacích stanovišť, určených pro osoby ze zemí zapojených do programu, což urychlí průchod kontrolami. Spouštění systémů probíhá v etapách a státy se zapojují postupně (Hugo 2005: 40–43). Obchodníci mohou při pracovních cestách využívat APEC Business Travel Card, která má opět zrychlit a usnadnit proces hraničních kontrol. Do projektu se zapojilo všech 21 států.²³ Významným dokumentem je Deklarace z Bangkoku z roku 1999, která se týká nelegální migrace v oblasti Asie-Pacifik. Podílely se na ní tehdejší i budoucí členové APEC a ASEAN.²⁴

4.1.2 Historie a současnost států

Jak bylo naznačeno výše, oblast jihovýchodní Asie působí značně nekoherentním dojmem a rozdíly mezi jednotlivými státy jsou značné. Ani země samotné nelze považovat za vnitřně – etnicky, nábožensky, jazykově nebo kulturně – homogenní a koherentní. Pro analýzu migrace v regionu je nutné nejdříve stručně zmínit historii a charakteristiku zájmových států. Státy rozdělíme do dvou skupin – na ostrovní země a kontinentální státy, tj. nacházejíc se na poloostrově Zadí Indie (členění podle Weightman 2011).

Poloostrov Zadí Indie se nachází mezi Bengálským zálivem a Jihočínským mořem. Zahrnuje pět států: Kambodžu, Laos, Myanmar (Barmu), Thajsko a Vietnam. Malajský poloostrov už k němu řazen není.

---

²² <http://www.businessmobility.org/about/index.html> (20. 10. 2013)

²³ <http://www.businessmobility.org/key/abtc.html> (6. 12. 2013)

²⁴ http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/rcp/APC/BANGKOK_DECLARATION.pdf (6. 12. 2013)

Kambodža je čtvrtou nejmenší zemí jihovýchodní Asie a nejmenší na poloostrově Zadí Indie. Počet obyvatel pŕesahuje 15 milionů.²⁵ Jak upozorňuje Nožina, počet obyvatel v minulosti kolísal. V roce 1971 dosahoval asi 7,5 milionu. Za vlády Rudých Khmerů zemřelo podle odhadů mezi jedním až třemi miliony lidí. Po svržení zběsilého režimu porodnost stoupala a počet obyvatel významně narostl (Nožina 2007: 10).²⁶ Dnes populace roste tempem 1,6% za rok.²⁷ Kolem 5 procent území zabírají jezera a řeky. Jezero Tonle Sap spolu s Mekongem historicky vytvářely optimální podmínky pro lidské usídlení. Dnes žijí tři čtvrtiny obyvatelstva v oblasti mezi jezerem a hlavním městem (5–10). Na území žije asi 90 procent Khmerů, 5% Vietnamců a 1% Číňanů. Většina obyvatel vyznává buddhismus.²⁸ Nejvýznamnějším historickým státním útvarem byla Angkorská říše. Existovala od 9. století do první poloviny 14. století a ustavila základy pro politickou jednotu Khmerů (56). Během 13. století způsobila mongolská expanze na jih pohyby etnika Tajů, jejichž nejznámějšími představiteli jsou Thajci a Laosané (90). V 19. století na území přichází Vietnamci, kteří spolu se Siamem bojovali o ovládnutí Kambodže. V tuto dobu došlo k posílení protivietnamských nálad, které trvají dodnes (114–128). V této době Francie ovládla část Vietnamu a zamířila do Kambodži, která ale nebyla obchodně tolik lukrativní. Od roku 1863 Francie de facto kontrolovala celou zemi. Koloniální nadvládu nakrátko pŕerušilo za druhé světové války Japonsko (Weightman 2011: 444). Plná nezávislost nastala až po Ženevské konferenci roku 1954, která Kambodžu uznala jako nezávislý stát (202). Roku 1975 pŕebírají vládu Rudí Khmerové a vládou až do vietnamské invaze v roce 1979. Za dobu své vlády stihli zdecimovat populaci, izolovat Kambodžu od mezinárodního dění a pokusili se ji pŕetvořit v agrární stát. Ekonomika začíná Kambodža jakžtakž fungovat v polovině osmdesátých let. Po konci studené války probíhají změny i zde a roku 1993 vzniká konstituční monarchie (Weightman 2011: 444–446). Od té doby provází zemi politická

---

²⁵ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cb.html> (6. 12. 2013)

²⁶ Následující odstavec vychází z Nožina 2007, pokud není uvedeno jinak

²⁷ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cb.html> (6. 12. 2013)

²⁸ Ibid.

nestabilita, korupce a chudoba. To vše v kombinaci s málo rozvinutým průmyslem. Urbánní populace dnes tvoří pouhých 20 procent²⁹ a počet osob zaměstnaných v zemědělství dosahoval roku 2011 56 procent.³⁰ Část obyvatel trpí podvýživou. Území státu je zamořeno minami, které každým rokem zraní nebo zabijí desítky až stovky lidí. Životní prostředí ohrožuje deforestace. Z hlediska počtu nakažených HIV/AIDS patří k nejpostiženějším v Asii (Weightman 2011: 446–447).

Myanmar má v současnosti přes 55 milionů obyvatel.³¹ Etnické složení není jednotné. Asi 68 procent tvoří Barmánci, 9 procent Šanové, 7% Karenové, 4% Arakanci, 2% Čjinové, 2% Monové, 1,5% Kačjinové a nalezneme ještě další menší etnika. Jazykové složení je obdobně pestré. Většina obyvatel se hlásí k buddhismu (89 procent), kolem 4 procent k islámu a 5% ke křesťanství. Nejvíce lidí hovoří barmštinou (Bečka 2007: 7–11).³² Do roku 1989 nesl stát název Barma, který se obecně používá dodnes (5). I na území Barmy pronikal v hluboké historii vliv Číny a Indie. První velká říše se zde vytvořila v polovině 11. století a nazývala se Pugam (31). Značnou část barmské historie tvoří konflikty státních útvarů s různými etniky, případně boje etnik navzájem. Na počátku 17. století přišli Britové a Holanďané (83–84). Během 19. století proběhly dvě vzájemné britsko-barmské války, které Barma prohrála. Oblast nakonec celou ovládli Britové, kteří chtěli zajistit nárazníkovou zónu mezi francouzskou Indočínou a svými koloniemi v oblasti indického subkontinentu (105–113). Celou Barmu nakonec anektovali v roce 1886. S britskou nadvládou začal přísun imigrantů. Nejdříve z Indie a pak z britských držav ostrovní Asie. Jednalo se hlavně o čínské etnikum. Příliv migrantů vyvolal určité etnické tenze (Weightman 2011: 416). Druhá světová válka a britská angažovanost v Evropě umožnila expanzi Japonců. Jako ve většině zemí, znamenal i tady odchod Japonců, podnícení bojů za nezávislost, které se podařilo dosáhnout roku 1948 (196). Období krátce po získání nezávislosti

---

²⁹ Ibid.

³⁰ <http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS> (5. 12. 2013)

³¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bm.html> (6. 12. 2013)

³² Následující odstavec vychází z Bečka 2007, pokud není uvedeno jinak

charakterizoval chaos a nestabilita. V roce 1962 proběhl vojenský převrat a zároveň převážily ideje socialismu (243–244). Vojenská junta vládne dodnes. V roce 2007 proběhla Šafránová revoluce, která zahrnovala jedny z největších protestů za poslední roky (Weightman 2011: 418). Země je v poměrně špatném ekonomickém stavu a je zde vysoká míra chudoby. Vysoká míra korupce odrazuje zahraniční investice. Stejně jako v Kambodži se zde šíří HIV/AIDS. Neformální ekonomika stojí na produkci drog, zejména heroinu. Podle všeho se tak děje za dohledu vlády (282–258). Urbanizace sahá ke 30 procentům a procento zaměstnaných v zemědělství se blíží ke čtyřiceti.³³ Etnické spory pokračují i dnes. Myanmarská vláda navázala kontakty s Čínou. Čína využívá barmský přístup k Andamanskému moři k obchodu a ke špionážním aktivitám. Mezi kontroverze barmské vlády patří stavba plynovodu přes území kmene Karenů. Na hranicích mezi Myanmarem, Thajskem a Laosem se nachází tzv. zlatý trojúhelník, kde dochází ke koncentraci kriminálních aktivit. Drogy míří hlavně do Thajska (Weightman 2011: 420–422).

Thajsko patří k nejrozvinutějším státům na poloostrově. Populace se blíží k hranici 68 milionů. Převažují Thajci s 75 procenty, v zemi žije asi 14 procent Číňanů.³⁴ Thajsko nebylo nikdy formálně kolonizováno. Jeho původní název zněl Siam a byl používán do první poloviny dvacátého století. Podlouhlý tvar území odkazuje na velké rozdíly mezi severem a jihem a horší možnost kontroly. Na jihu nalezneme silnou muslimskou komunitu (Weightman 2011: 430). Thajci patří k větší etnické skupině Tajů, stejně jako Laosané nebo Šanové. Tajové přišli do oblasti před více než 1000 lety (Wyatt 2004: 9).³⁵ Z historických státních útvarů na území dnešního Thajska jmenujme Nan-čao. Do oblasti hojně pronikal indický vliv. V dalších obdobích vznikaly malé státní útvary bez většího významu (20–26). Nikdy se nepovedlo vytvořit mocnou říši. Ve 14. století působilo významné království Ayutthaya, které se několikrát v 16. století střetlo s Barmou (63, 86). V 17. století přicházejí holandští a britští

³³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bm.html> (3. 12. 2013)

³⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/th.html> (6. 12. 2013)

³⁵ Následující odstavec vychází z Wyatt 2004, pokud není uvedeno jinak

obchodníci. Poté do země pronikli i Francouzi (98–103). V druhé polovině 18. století zabíral Siam velkou část oblasti. Na základě dohody z roku 1896 mezi Británií a Francií se Siam stal nárazníkovým státem mezi britskými a francouzskými koloniemi (Weightman 2011: 425). Od třicátých let dvacátého století funguje v Thajsku konstituční monarchie. Následující období prokává značná vládní nestabilita a silné působení armády na stát (211–215; 254–258). Od sedmdesátých let dochází k rozvoji turismu. Silný ekonomický a průmyslový rozvoj v pozdějších letech zařadil Thajsko mezi tzv. tygry. I přesto je kolem 40% obyvatel zaměstnáno v zemědělství (Weightman 2011: 423–426). Dnešní Thajsko patří mezi vyhledávané turistické lokality, ale bují zde prostituce a konzumace drog, mezi obyvateli jsou velké sociální rozdíly (266). Po roce 2006 zažívá země výraznou politickou nestabilitu, která může ohrozit zahraniční investice (Weightman 2011: 429).

Vietnam s asi 90 miliony obyvateli řadíme k nejlidnatějším státům na poloostrově.³⁶ Převažuje etnikum Viet s 86 procenty, dále zde najdeme Khmery, Taje, Hmongy a Číňany. Polovina věřících vyznává buddhismus a 10% tvoří katolíci. Asi 70 procent populace žije na venkově (Hlavatá et al. 2008: 8–9).³⁷ Historické území Vietnamu podléhalo silnému čínskému vlivu. Vietnam se často dostával do jejího područí (27–33). V roce 1615 zde katolická misie vypracovala přepis vietnamštiny do latinky, která nahradila dosud používané čínské znaky (Weightman 2011: 432). V 17. století Vietnam intenzivně obchodoval s Evropany i Japonci. Následné vyhnání misionářů ale obchodní vztahy narušilo. V devatenáctém století se Vietnam na nějakou dobu propadl do chaosu. Konec století přinesl opětovnou konsolidaci a dohodu s Francií (76, 87–88). Vládcí jižního Vietnamu podnikli výpravu na sever a po téměř dvou stech letech obě části opětovně sjednotili. Nový útvar nesl název Viet Nam (88–101). V zájmu zvýšení vlivu v oblasti ustavila Francie protektorát v Kambodži a roku 1867 vytvořila kolonii Kočičína na jihu Vietnamu. V 80. letech se stává protektorát i z Vietnamu (116–120). Indočínskou unii v tuto

---

³⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/vm.html> (5. 12. 2013)

³⁷ Následující odstavec vychází z Hlavatá et al. 2008, pokud není uvedeno jinak

dobu tvořilo celkem pět částí. Vietnam, rozdělený na Tonkin a Annam, Laos, Kambodža a kolonie Kočínčina. V době kolonizace přichází ekonomický rozvoj. Podniky vlastní hlavně Indové a Číňani (Weightman 2011: 432–434). Kromě rozvoje průmyslu, vydělávala Francie na produkci opia (126). V období druhé světové války sem zamířili Japonci a roku 1945 vyhlásili nezávislost Vietnamu (163). Odchod Japonců následoval boj za vymanění se z područí Francie, který vyústil ve válku v Indočíně. Na Ženevské konferenci roku 1954 byl Vietnam rozdělen na severní a jižní část podle 17. rovnoběžky a s výhledem budoucí sjednocení (187–190). Za účasti USA probíhala od roku 1964 druhá válka v Indočíně, která měla zabránit komunistickému převratu na jihu. Roku 1973 válka skončila ve prospěch severního Vietnamu. Vietnamskou válku doprovázely útoky uprchlíků do Thajska. Roku 1979 svrhl Vietnam vládu Rudých Khmerů a do roku 1989 prakticky ovládal Kambodžu (Weightman 2011: 436). Vzhledem ke špatné ekonomické situaci probíhaly od konce 80. let a v průběhu let devadesátých reformy, které otevřely ekonomiku a přispěly k rozvoji (248–251). V současné době pracuje přes 50% lidí v primárním sektoru, průmysl zahrnuje textilní továrny. Chudoba poklesla (Weightman 2011: 437).

Zelenda upozorňuje, že laoský stát vznikl jako výsledek kolonialismu a prohry Francie v 1. indočínské válce. Formování Laosanů jako moderního národa zařazuje až do 20. století (Zelenda 2012: 7).³⁸ Laos je jako jediný ze zkoumaných vnitrozemským státem. Povrch tvoří převážně pohoří. Počet obyvatel dosahuje zhruba 6,5 milionu.³⁹ Laos měl omezený kontakt s jinými kulturami, jejichž vliv přicházel přes moře. Většina výdobytků se sem dostávala se zpožděním. Území Laosu se stávalo součástí různých států (12–16). Ve 14. století zde nalezneme první království Lang Sang, které často napadala sousední Barma. Nakonec se rozpadlo v 18. století. Na území dnešního Laosu pořádaly výboje Barma a Siam (25–36, 40). V 19. století přichází Francouzi hledat cestu do Číny přes Mekong. Podrobili si pak území

---

³⁸ Následující odstavec vychází z Zelenda 2012, pokud není uvedeno jinak

³⁹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/la.html> (6. 12. 2013)

Laosu, aby ochránili Vietnam před invazí Britů. Protože území leželo mimo obchodní trasy, francouzská správa neinvestovala do jeho rozvoje. Nejvýznamnějším místním produktem bylo opium (Weightman 2011: 439). Po druhé světové válce začíná vznikat laoská národní identita (62). Po válce na území pronikal Viet Minh a vietnamský vliv zůstal silný nadále. Roku 1950 získal Laos nezávislost (64–70). Další období provází nestabilita, konflikty a problém zaostalosti (72–75). Vznik socialistické republiky v polovině 70. let vyvolal velké migrační pohyby, uprchlo asi 300 tisíc lidí (85–88). Laos je dnes agrární země s 75% zaměstnaností v zemědělství, urbanizace se pohybuje kolem 30 procent.⁴⁰ Země nemá rozvinutou infrastrukturu a patří mezi nejchudší v Asii. Investice míří do využití vodní energie (Weightman 2011: 442).

Ostrovní jihovýchodní Asie zahrnuje: Brunej, Filipíny, Indonésii, Malajsii, a Singapur. Historii oblasti, jak již víme, determinovaly dva faktory – moře a obchod. Z historického hlediska zde nenalezneme mocné říše, které by se navzájem dobývaly za účelem rozšíření území.

Malajsie vznikla roku 1957 jako Malajská federace, případně v roce 1963 jako Malajsijská federace. V roce 1965 se odtrhl Singapur. K Malajsii přibyly útvary Sabah a Sarawak na Borneu, původně patřící k Bruneji (Zbořil 2009: 24). Dějiny členských států federace probíhaly odděleně nebo se prolínaly. Určujícím faktorem byla strategická poloha jednotlivých útvarů. Probíhala zde čilá obchodní komunikace s asijskými i evropskými zeměmi. V období před naším letopočtem zde šířila svůj vliv hinduistická a buddhistická kultura. Vliv na okolní ostrovy nejvíce uplatňovala Jáva a Sumatra. V 15. století se díky obchodům s Araby rozšířil islám. Do regionu začali přicházet Evropané (Weightman 2011: 449–450). V 18. století se formoval britský vliv, který vyústil v založení tzv. úžinových osad. Přítomnost Britů trvala do roku 1957, kdy vznikla federace Malajska (Zbořil 2009: 236). V 19. století přichází čínská pracovní síla a pak Javánci. Změnila se tak dosavadní struktura

---

⁴⁰ Ibid.

obyvatelstva (Weightman 2011: 452–453). Vláda dnes co nejvíce podporuje malajské etnikum, které tvoří asi 50% populace, přes 20 procent jsou Číňané a 7 procent Indové.⁴¹ Byznysu dominuje čínská menšina. Rozložení příjmů mezi populací je velmi nerovnoměrné. Od 80. let Malajsie soustředila ekonomiku na export. Dnes se zde vyrábí textil, auta a elektronika. Těžba ropy zajišťuje státu velké množství příjmů (Weightman 2011: 454–458).

Brunejský sultanát patří mezi mikrostáty. Jeho území je rozděleno na dvě nepropojené části. Po objevení ropy stát velmi zbohatl. Etnicky převažují Malajci s 66 procenty, následují Číňani s 11 procenty. Úředním jazykem je malajština.⁴² Roku 1888 se Brunej stala britským protektorátem. Nezávislost získala až roku 1984 (Zbořil 2009: 24). Do země kvůli těžbě ropy přišli vysoce kvalifikovaní odborníci ze Západu. Těžbu ovládá britsko-nizozemská firma Royal Dutch Shell. Brunej má vysoký podíl sektoru služeb a malý primární sektor. Průmysl zde nenalezneme. Většina jídla a zboží se musí dovážet (Weightman 2011: 461–462).

Městský stát Singapur patří k nejhustěji obydleným zemím světa. Hustota zalidnění se pohybuje kolem šesti a půl tisíce lidí na km². Počet obyvatel dosahuje zhruba 5 milionů (Zbořil 2009: 16). Etnicky převažují Číňané se 76 procenty, dále zde najdeme 14% Malajců a 7 procent Indů. Úřední jazyky jsou čtyři – angličtina, mandarínština, malajština a tamilština.⁴³ Za britské asistence vznikl z málo obydleného ostrova jeden z nejvýznamnějších přístavů. V 19. století do oblasti přicházela pracovní síla z Číny. Po zisku nezávislosti dochází k rozvoji exportně orientovaného průmyslu. Dnes můžeme Singapur označit za postindustriální zemi. Velké investice směřují do rozvoje vědy. Prim hraje IT sektor, biomedicína, farmacie a elektronika (Weightman 2011: 462–465). Mezi největší problémy současného Singapuru patří nedostatek pracovních sil. Fertilita se snížila pod únosnou hranici.

---

⁴¹ Ibid.

⁴² <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bx.html> (5. 12. 2013)

⁴³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/sn.html> (6. 12. 2013)

Indonésie je tvořena více než 17 tisíci ostrovy (Weightman 2011: 467). Populace přesahuje 250 milionů, což ji řadí na čtvrté místo na světě. V zemi převažují muslimové s 80 procentním zastoupením, dále zde najdeme 8% křesťanů a téměř 2 procenta hinduistů. Z hlediska etnického převažují Javánci se 40 procenty.⁴⁴ V Indonésii existuje velké množství malých etnik. Etnická, kulturní a náboženská diverzita vyvolává čas od času určité tenze. Problematický byl například vztah Aceh a centrální vlády, který do jisté míry uklidnila humanitární katastrofa spojená s ničivou vlnou tsunami. Případně Západní Irian Jaya, dnes nazývaný Západní Papua. Úředním jazykem je indonéština, modifikovaná verze malajštiny.⁴⁵ Hlavními ostrovy jsou Jáva a Bali, zde žije téměř 70 procent obyvatelstva. Malajsie má přístup ke klíčovým uzlům – Malacké a Sundské úžině – v oblasti námořní dopravy. Islám se zde začal šířit ve 13. století. V 17. století do oblasti přišli Holanďané, kteří zde později vytvořili kolonii. Nizozemská východní Indie se rozšiřovala postupně. V 19. století získali Sumatru, v roce 1905 Bali a roku 1911 Aceh. Nizozemci změnili tradiční struktury. Na místě vykáčených pralesů se začaly pěstovat nové plodiny, jako tabák a gumovník. Na práci sem přicházeli Číňané. Ve dvacátých letech zde objevili ropu. Za druhé světové války okupovali oblast Japonci, kteří podnítili nacionalistické myšlenky. V roce 1945 byla vyhlášena nezávislost, kterou Nizozemsko uznalo čtyři roky později. Asijská finanční krize v roce 1997 velmi silně poškodila místní ekonomiku a vedla ke svržení autoritářského vládce Suharta (Weighman 2011: 469–471). V Indonésii je mnoho mladých nezaměstnaných a vzdělaných jedinců. Podzaměstnáno je asi 40% pracovních sil. Bují také práce na černo (Weightman 2011: 472–473). Indonésie není dobře schopná využít potenciál, který v ní dřímá.

Filipíny tvoří přes sedm tisíc ostrovů, na jedenácti z nich žije 95% populace (Weightman 2011: 481). Počet obyvatel přesahuje 105 milionů a činí z nich dvanáctou nejlidnatější zemi na světě. Nacházíme zde několik etnických skupin. Nejpočetnější je Tagalog s 28 procenty a Cebuano s 13%. Další mají

---

⁴⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/id.html> (6. 12. 2013)

⁴⁵ Ibid.

menší než deseti procentní podíl. Úředním jazykem je filipínština spolu s angličtinou. Z náboženského pohledu převládají katolíci s více než 80 procentním podílem, 5% vyznává islám.⁴⁶ V 15. století se z Bornea šířil islám. V 16. století však do oblasti přicházejí Španělé a s nimi katolická víra, kterou napomohli šířit jezuité. V roce 1521 se Filipíny staly španělskou državou a Manila jedním z center obchodu v regionu. Po španělsko-americké válce na konci 19. století, vyhlásily Filipíny nezávislost. Američané nezávislost neuznali a převzali zemi pod svou vládu. Období americké nadvlády se neslo v duchu rozvoje. Ať už v otázce gramotnosti a vzdělání nebo zlepšení zdravotní péče. Ani Filipínám se nevyhnula japonská válečná expanze, která nebyla vítána. Nezávislost Filipíny získaly roku 1946. Ekonomika země zažívala nebývalý rozkvět v 60. letech. V roce 1972 vyhlásil autoritářský vládce Marcos stanné právo. Jeho éra je spojena s úpadkem a rozvojem klientelistických vazeb. Výkon ekonomiky klesal, zvyšovalo se zadlužení a korupce. Docházelo k zhoršování sociální situace obyvatelstva a rozhořel se konflikt s muslimskou menšinou. Marcosova éra skončila v roce 1986. V devadesátých letech opět ekonomika roste. Dnes Filipíny trápí nezaměstnanost, podzaměstnanost a chudoba. Vyváží především elektroniku a zemědělské produkty (Weightman 2011: 481–485). Filipíny charakterizuje vysoká míra fertility, kdy na jednu ženu připadají tři děti. Nezaměstnanost mezi mladými lidmi od 15 do 24 let dosahuje 17 procent.⁴⁷ Všechny tyto faktory přispívají ke značné pracovní migraci.

4.2 Migrace v jihovýchodní Asii

Ve zkoumané oblasti narazíme na všechny typy a trendy v současné migraci. Rozsáhlou pracovní migraci, odliv mozků, výraznou feminizaci, uprchlictví a ilegální přesuny. Region Asie-Pacifik, kam spadá naše zkoumaná oblast, zahrnoval v roce 2005 celkem 59 procent světové populace v produktivním věku (Hugo 2009a: 24).

---

⁴⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rp.html> (6. 12. 2013)

⁴⁷ Ibid.

Migrující ženy v jihovýchodní Asii rozdělují autorky Yamanaka a Piper dle jejich povolání v destinacích na pomocnice v domácnostech, zaměstnankyně zábavního průmyslu (sem spadají i prostitutky), neregulární migrantky, manželky imigrantů a kvalifikované pracovnice (2005: iv).

Nesmíme opomenout pašování a obchod s lidmi, činnosti typické pro poloostrov Zádní Indie. Nejhojněji probíhají ilegální přechody hranic v oblasti delty Mekongu. Nejdříve ale rozlišíme pojmy obchod s lidmi a pašování. Obchod s lidmi (human trafficking) definuje Molland jako „nedobrovolný přesun lidí za účelem zneužití jejich práce“ (Molland 2010: 833). Stránky OSN zdůrazňují použití nekalých prostředků pro získání obětí – například síly nebo podvodu.⁴⁸ Obchod s lidmi upravuje Protokol OSN o prevenci, potlačování a trestání obchodování s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, který je přílohou Úmluvy OSN o nadnárodním organizovaném zločinu přijaté roku 2000. Článek 3. odstavec a) Protokolu podává přesné vymezení termínu. Obchod s lidmi zahrnuje „najímání, přepravu, převoz, přechovávání nebo přijetí osob za účelem zneužívání za pomoci hrozby, použití síly nebo jiných forem donucení, za pomoci únosu, podvodu, uvedení v omyl nebo zneužití moci či stavu bezbrannosti nebo pomocí předání nebo přijetí plateb či výhod, a to za účelem získání souhlasu osoby mající kontrolu nad jinou osobou“.⁴⁹ Explicitně protokol zmiňuje zneužívání prostituce, nucené práce, otroctví nebo odstranění orgánů (OSN 2004: 42). Obchod s lidmi zahrnuje tři elementy: jednání (vztahené k najmutí, přepravě, přechovávání atd.), prostředky použité proti oběti a účel.⁵⁰ Pašování znamená nelegální přechod mezinárodních hranic (Brázová 2011: 123). V drtivé většině případů musí zájemce zaplatit pašerákům za služby. V podstatě lze pašování nazvat byznysem, protože je prováděno za účelem zisku. Stejně jako obchod s lidmi (Samers 2010: 93). Zatímco obchod s lidmi souvisí s dlouhodobým vykořisťováním a tedy zisky přináší v rámci dlouhodobé perspektivy, pašerák získá peníze rychleji (Brázová 2011: 123–

---

⁴⁸ <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking> (10. 12. 2013)

⁴⁹ Použit český překlad ze stránek Ministerstva vnitra: <http://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-definice.aspx> (10. 12. 2013)

⁵⁰ <http://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/what-is-human-trafficking.html> (10. 12. 2013)

124). Přesné statistiky vzhledem k ilegalitě obou jednání chybí, proto lze spoléhat jen na hrubé odhady.

Motivaci k migraci, jak jsme zmínili výše, podněcuje široké spektrum faktorů. My se zaměříme na vybrané faktory, především ekonomického rázu, které mohou jedince lákat k vycestování – pull faktory. A na push faktory vytlačující ho ze země původu. K dokreslení situace zmíním některá specifika imigračních politik zainteresovaných států nebo rysy společnosti.

Další část bude tvořit zmapování migračních toků v rámci regionu. Prostor získá i vývoj přijatých a/nebo odesílaných remitencí. To vše za období let 2000 až 2010. Problematika měření remitencí byla popsána ve třetí kapitole. Analýza nemůže být přesná, to si ani za cíl neklade. Ale měla by umožnit zařadit migraci a remittance v jednotlivých zemích jihovýchodní Asie do kontextu a širších souvislostí. Uvědomuji si problematičnost jednotlivých dat – například, že u některých států nesedí součet celkových odeslaných přijatých/remitencí s rozpočítáním na bilaterální toky, ač pochází od stejné instituce. Nicméně mezi sebou takto neporovnatelné údaje porovnávat nebudu. Jak jsem řekla, půjde o nastínění trendů v oblasti a nikoliv o přesné vyčíslení toků remitencí apod. Zdroje dat jsem vybrala tak, aby mi umožnily komparaci v rámci regionu. Proto nevyužívám Statistiku bilance plateb k určení remitencí. Ve zmíněném dokumentu nenajdeme například údaje o remitencích u Singapuru a u některých dalších jsou údaje omezené.

Ekonomiky rozdělíme podle Světové banky na nízko příjmové, jejichž hrubý národní příjem na hlavu dosahuje 1035 amerických dolarů nebo méně, země s nižším středním příjmem dosahující 1036 až 4085 USD, země s vyšším středním příjmem 4086 až 12615 dolarů a vysokopříjmové s více než 12616 dolary na hlavu.⁵¹

Mezi pull-push faktory zařadíme velikost HDP na hlavu, meziroční růst HDP, úhrnnou plodnost, míru nezaměstnanosti, procento osob žijící pod národní hranicí chudoby a hodnotu Indexu lidského rozvoje (HDI). Index

---

⁵¹ <http://data.worldbank.org/about/country-classifications> (6. 12. 2013)

lidského rozvoje (Human Development Index) je příkladem jiného než ryze ekonomického přístupu k chudobě a rozvoji. Do HDI se započítává střední délka života, dále index vzdělání složený z průměru let strávených vzděláváním u osob, které dosáhly 25 let a očekávané délky vzdělání při vstupu do vzdělávacího systému a konečně z hrubého národního příjmu (GNI) na hlavu. Index je vyjádřen číslem mezi nulou a jedničkou. Kdy 1 znamená nejlepší a 0 nejhorší. OSN jej používá od roku 1990.⁵²

Státy rozdělíme na převážně cílové destinace, na země převážně produkující migranty a na státy s vysokým podílem imigrace i emigrace (členění dle Hugo 2005).

4.2.1 Cílové destinace

Nejvýznamnější cílovou destinací migrantů z jihovýchodní Asie je Singapur, který spadá do kategorie tzv. nově industrializovaných zemí. A počítá se mezi nejsilnější ekonomiky v regionu. Spadá mezi vysokopříjmové země.⁵³ Zásadní problém státu spočívá v nízké úhrnné plodnosti, která nadále klesá. Z hodnoty 1,4 dítěte na ženu v roce 2000 klesla na 1,2 v roce 2010.⁵⁴ Akutně hrozí stárnutí populace. Je faktem, že bez imigrantů by ekonomika ve stávajícím stavu nemohla fungovat. Nezaměstnanost je nízká a statistika HDI jej řadí mezi země s velmi vysokým indexem rozvoje. Pokud se podíváme na statistiky pracovní síly, zjistíme, že procentuální podíl cizinců stoupá. Zatímco v roce 1991 tvořili cizinci 18%, tj. asi 300 tisíc lidí, z celkové pracovní síly, roku 1999 už dosahoval počet téměř 28 procent. A číslo narůstalo i v dalším desetiletí. Pro rok 2010 jejich podíl dosáhl k 35% (Yue 2011: 6). Míra nezaměstnanosti kolísá mezi 3 a 4%, přičemž byla mírně vyšší u rezidentů, tj. občanů a osob s trvalým pobytem (SDS 2010).

Co se týče rozptýlení cizinců v sektorech ekonomiky. Zahraniční pracovníci pracují ponejvíce v sektoru služeb, kde jich roku 2003 pracovala

---

⁵² <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/> (7. 12. 2013)

⁵³ http://data.worldbank.org/about/country-classifications/country-and-lending-groups#East_Asia_and_Pacific (2. 10. 2013)

⁵⁴ <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN> (6. 12. 2013)

polovina. Do stavebního průmyslu a továren míří mezi dvaceti, respektive třiceti procenty. Pokud porovnáme poměr domácích pracovníků a zahraničních, cizinci dominují ve stavebnictví (Yue 2011: 8–9). Sektorem, kde se domácích sil nedostává, je také oblast zdravotnictví. Registrované zdravotní sestry pochází nejvíce z Filipín, po nich následují Malajky. V roce 2005 v singapurském zdravotnictví pracovalo přes 1 tisíc Filipínek, více než 300 Malajek a 131 Barmánek. Sestry se singapurským občanstvím a rezidenti ale nadále převažují, jejich počet se pohybuje nad hranicí deseti tisíc (SNB 2005: 13). Roku 2010 se imigrace sester zvýšila – počet Filipínek vzrostl na 1700 a v roce 2011 překonal hranici dvou tisíc, rostl i počet Barmánek a Malajek (SNB 2011: 33). V otázce ilegální migrace se můžeme řídit jen hrubými odhady. Bylo odhadnuto, že v Singapuru dosahoval počet ilegálních asijských migrantů asi 35 tisíc (Hugo 2005: 22). Podle údajů OSN z roku 2000 žilo⁵⁵ v Singapuru nejvíce Malajců, konkrétně přes 600 tisíc. Dále kolem 60 tisíc Indonésanů, 5724 Thajců a 4683 Filipínců. Rozdíl v podílu žen a mužů vyniká v případě Filipín, kde ženy tvoří 3788 migrantů. Data pro rok 2010 ukazují navýšení počtu u Indonésie na 140 tisíc, u Malajců na 970 tisíc. Počet Filipínců se více než zdvojnásobil. Stejný trend zaznamenáváme u žen (UNDESA 2013). Ženy většinou pracují jako hospodyně. Kolem 30% pracovních povolení je vydáváno právě jim. Převládají Indonésanky a Filipínky, které mívají lepší plat i postavení kvůli znalostem angličtiny (Orozco – Fedewa 2005: 12). Singapur se snaží přilákat kvalifikované migranty. Osoba, která vydělá minimálně 2240 amerických dolarů měsíčně, si může do země přivést rodinu a získat trvalý pobyt, případně se stát občanem (Migration News July 2011). Připomeňme, že singapurská politika je velice restriktivní, co se týče trvalého pobytu. Získat jej smí jen vybraní a vysoce kvalifikovaní jedinci. Singapur neposkytuje údaje o remitencích MMF a čísla není dost dobře možné dohledat. V tabulce 5 nalezneme výpočty Světové banky, která určila remitence pro Malajsii a Indonésii.

---

⁵⁵ jedná se o počet osob narozených v cizině

Brunej spadá podle typologie Světové banky mezi vysokopříjmové státy.⁵⁶ Díky zásobám ropy a plynu vykazuje velmi dobré ekonomické výsledky. Její profil připomíná spíše ropné státy Perského zálivu (Hugo 2005: 8). Vzhledem k výkonnosti ekonomiky vyžaduje značný přísun zahraniční pracovní síly. Počet obyvatel je nízký. HDI dosahuje velmi vysokých hodnot. Fertilita se pohybuje kolem 2 dětí na ženu. Před rokem 2000 dosahovalo množství zahraničních pracovníků 45% z celého objemu pracovní síly (Migration News February 2000). V Bruneji pobývalo v roce 2000 přes 48 tisíc Malajců, kolem 13 tisíc Filipínců a 14 tisíc Thajců. Také ale 1 562 Singapurců. V roce 2010 čísla výrazně poklesla (UNDESA 2013). Odesílané remittance vykazují stoupající tendenci (viz Tabulka 3).

4.2.2 Zdrojové země

Filipíny, které mají nižší střední příjem, založily ekonomickou a rozvojovou strategii na exportu pracovních sil. Tradice trvá od 70. let. Vývoz například zdravotních sester a lékařů vedl dříve k zavírání nemocnic a nedostatku personálu (Castles – Miller 2003: 168–169). Pracovní emigrace je velmi rozsáhlá. Například v roce 1997 mělo podle průzkumu 6 procent domácností minimálně jednoho člena v zahraničí (Yang – Martínez 2006: 82). Odhady počtu Filipínců v roce 2000 dosáhly sumy 2,9 milion pro osoby pobývajících dočasně v zahraničí. Ilegální migranti tvořili dalších asi 1,8 milionu. V Bruneji dočasně pobývalo 22 tisíc Filipínců legálně a 738 nelegálně. Malajsie zahrnovala přes půl milionu ilegálních migrantů a jen 85 tisíc legálních dočasných migrantů. V Singapuru pobývalo dočasně 54 tisíc a ilegálně 65 tisíc. Celkové množství populace v zahraničí činilo přes 7 milionů. Z toho 1,8 milionu tvořili ilegální migranti a téměř tři miliony dočasní migranti (CFO 2000). Pro rok 2010 se údaje zvedly na celkových 9,5 milionu a počet ilegálů klesl na 700 tisíc. V Bruneji pobývalo dočasně legálně 365 Filipínců a přes 2 tisíce nelegálně. Jako v jedné z mála zemí zde jejich součet nepřesáhl trvalý pobyt – 17 tisíc. V Kambodži dočasně pobývalo 2 tisíce a nelegálně

---

⁵⁶ http://data.worldbank.org/about/country-classifications/country-and-lending-groups#East_Asia_and_Pacific (2. 10. 2013)

zhruba 1200. V Indonésii dočasně 10 tisíc a ilegálně 800. V Singapuru bylo dočasně 67 tisíc a nelegálně 48 tisíc. V Thajsku 8 tisíc dočasně a 3 tisíce ilegálně. Ve Vietnamu tvořili dočasní migranti 3800 (CFO 2010). Filipínky často pracují jako pomocnice v domácnosti. Za rok 2000 jich bylo vysláno přes 460 do Bruneje, 767 do Malajsie a přes 1500 do Singapuru. Do Singapuru vyrazilo i 255 zdravotních sester (POEA 2000). V roce 2010 počet nově vyslaných pomocnic do domácnosti do Singapuru dosáhl 2839, počet sester narostl na 658. Do Malajsie dorazilo 1052 nových pomocnic do domácností a do Bruneje 200. Nábory nových sester jsou zanedbatelné (POEA 2010). Přijaté remitence dosahují největšího počtu v regionu a mají tendenci růst. Filipínci migrují do zemí s vyšším HDI. Převažují ženy-migrantky.

Indonésie patří mezi státy, které cíleně vyváží svou pracovní sílu. Po několik desítek let tvoří export práce součást ekonomických plánů. Programy začaly v sedmdesátých letech. Oficiální statistiky ukazují, že v průběhu let docházelo k navyšování počtu pracovníků směřujících do Asie. Výrazný nárůst vykázalo množství žen migrujících za prací (Hugo 1995: 282). Podle údajů indonéského ministerstva pro pracovní síly dosahoval počet legálních migrantů, zaměstnaných v zahraničí, 2,7 milionu, tj. 2,8% celkové indonéské pracovní síly (IOM 2010: xi). Ilegální migranti míří ponejvíce do Malajsie. Trasy vedou z východní Jávy na severovýchod Sumatry a z Floresu na jižní Sulawesi. Skončí buď na Malajském poloostrově, nebo v oblasti Sabahu na Borneu (Hugo 1995: 283). Pracovní migrace žen od 90. let narostla. Od roku 2006 tvoří stabilně 78% podíl migrantů. V roce 2009 jich odešlo cca 6 tisíc do Bruneje, 220 tisíc do Malajsie a 37 tisíc do Singapuru (IOM 2010: 9). Indonésie slouží jako hlavní zdroj obětí pro obchodníky s lidmi. Špatných podmínek a vykořisťování se nejčastěji dočkali v Malajsii (75%), v Singapuru jde o necelé procento (IOM 2010: 18). Celkově pracuje nejvíce Indonésanů v Malajsii – v roce 2006 to bylo přes 1,2 milionu. Pracují převážně v zemědělství (25,5%), domácnostech (24%), na stavbách (18%) a v průmyslu (15%) (IOM 2010: 42–46). V Singapuru od roku 1999 do roku 2007 zemřelo

128 indonéských pomocnic v domácnosti a podle průzkumů se jim dostává velmi špatného zacházení (IOM 2010: 56).

Kambodžská migrace ponejvíce směřuje do Thajska. Roku 2010 usilovalo 56 tisíc nových migrantů o pracovní povolení. Celkový počet kambodžských pracovníků dosáhl 120 tisíc celkem. Z toho 30 tisíc pracovalo ve stavebním průmyslu, 20 tisíc zemědělství a 15 tisíc v továrnách na zpracování ryb (IOM 2011: 11–12). Kambodža spadá do nízkopříjmových ekonomik. Hlavním zdrojem remitencí je Thajsko.

Z řad laoských migrantů žádalo o povolení práce v Thajsku 60 tisíc lidí. Celkový počet pracovníků zde dosahoval v roce 2009 asi 110 tisíc. Z toho 21 tisíc pracovalo v domácnostech, 18 tisíc v zemědělství. Počet žen převyšuje počet mužů asi o pět tisíc (IOM 2011: 11–12). V současné době se Laos potýká s nedostatkem kvalifikovanějších pracovních sil v oblasti stavebnictví a zaměstnává vietnamské pracovníky. Přesné statistiky neexistují. Vietnamci sem pronikali již v devadesátých letech. Podle odhadů zde bylo v roce 1999 asi 15 tisíc vietnamských pracovníků, z nichž asi 6500 bylo legálních (Srikham 2012: 295). Laos spadá mezi země s nižším středním příjmem.

Myanmarští migranti míří do Thajska. V roce 2009 jich zde legálně pracovalo přes 1 milion. Přes 170 tisíc pracuje v zemědělství a na stavbě, 130 tisíc v potravinářství a 100 tisíc v domácnostech. Kolem roku 2010 jich požádalo o thajské pracovní povolení kolem 800 tisíc (IOM 2011: 11–12). K dokreslení situace v Myanmaru poslouží i počet tzv. vnitřně přesídlených osob (IDPs), který dosahuje v zemi asi ke 430 tisícům (UNHCR 2013: 22). Vzhledem k etnickým tenzím a represivní vládě odtud migrují i uprchlíci. V roce 2013 bylo odhadnuto, že počet pracovníků v Thajsku dosahuje 2 až 3 milionů (Migration News April 2013). Myanmar je země s nízkým příjmem. A nejnižším indexem lidského rozvoje v regionu.

Vietnamský stát cíleně řídí emigraci. Jako jediný v oblasti krom Thajska. Migrantí míří hlavně na Taiwan a do Koreje. V regionu se pohybují spíše ilegálně a cestují často do Kambodži. V Laosu jich žije asi 15 tisíc (Kol. 2006:

30). V roce 2006 se jich nacházelo přes sto tisíc v Malajsii, kde pracovali především na stavbách, textilních továrnách, firmách na výrobu elektroniky a ve službách (Anh 2008: 5). Nelze zapomenout na sňatkovou migraci, která ale také míří spíše na východ.

4.2.3 Státy s podílem imigrace i emigrace

Malajsie, řazená mezi tzv. asijské tygry, se za několik let transformovala z ryze emigrantské země na stát, do kterého proudí imigranti z okolních států. Jedná se o zemi s vyšším středním příjmem. Migranti míří na poloostrov nebo do oblasti Sabah na Borneu. Největší procento pochází ze sousední Indonésie, jde o víc než 70%. Do západní pevninské části míří ženy pracující jako pomocnice v domácnosti. Indonéských služek zde bylo kolem roku 2005 asi 240 tisíc. Filipínky tvořily 6 tisíc. V Sabahu, který uplatňuje autonomní koordinaci migrace, pracuje odhadem kolem 200 tisíc Filipínců a třicet tisíc Indonésanů. Množství Filipínců ovlivňují propustné hranice. Filipínci ve východní Malajsii pracují nejvíce v zemědělství (31%), ve stavebnictví a továrnách (Orozco – Fedewa 2005: 8). V roce 2010 měla Malajsie 1,9 milionu registrovaných zahraničních pracovníků, což činí 21% celkové pracovní síly země (Migration news April 2011). Do Malajsie míří tedy nejvíce Indonésané, pak Vietnamci, Barmánci, Filipínci a Thajci. Počet Vietnamských pracovníků dosáhl roku 2006 85 tisíc a v roce 2008 již 103 tisíc. Počet Barmánců za stejné období vzrostl ze 32 000 na 134 tisíc, počet Filipínců se ze 22 tisíc dostal na 27 tisíc, Thajci se posunuli ze 7200 na 20704 (IOM 2010: 42). Podle údajů Malajsie remitencí více posílá, než přijímá.

Do Thajska migranti v hojném počtu přicházejí. Nejčastěji z okolních zemí. Podle údajů z roku 2004 zde zažádalo o pracovní povolení téměř 100 tisíc Laosanů. Většina, 37%, míří za prací do Bangkoku. Téměř 32% z celkového počtu pracuje jako hospodyně, 17% v zemědělství a 8% na stavbě (ILO 2008). Údaje pro rok 2009 hovoří o přítomnosti 100 tisíc kvalifikovaných či vzdělaných pracovních migrantů, z toho 7 tisíc Filipínců. Osoby, které i přes vypršení víza zůstávají na území Thajska, dosahují počtu

65 tisíc pro rok 2007, v zemi najdeme i přes 140 tisíc uprchlíků. Nejvíce pracovních migrantů sem míří z Laosu, Kambodže a Barmy. Kolem roku 2010 požádalo o povolení kolem 1 milionu těchto lidí, celkové odhady zahrnující i neregistrované migranty hovoří o celkových dvou milionech. Registrovaní pracovníci pracují převážně v domácnostech, na stavbě a v zemědělství (IOM 2011: 9–12). Thajci míří za prací převážně do Singapuru a Bruneje. Z celkových 121 tisíc pracovníků vyslaných do zahraničí zamířili 3 tisíce do Bruneje, 2467 do Malajsie a přes 12 tisíc do Singapuru (IOM 2011: 13). Data o remitencích upozorňují na fakt, že hodnoty remitencí odeslaných a přijatých se velmi podobají, v rámci našich chabých údajů. Případně, přijaté remittance převažují nad odeslanými. Thajsko je zemí s vyšším středním příjmem.

Z předcházejících řádků vyplývá, že migrace probíhá ponejvíce do středně a vysokopříjmových ekonomik. Hospodyně končí stabilně v Singapuru, Bruneji a Malajsii, případně Thajsku. Značná část imigrantů vykonává nekvalifikované práce v sektorech, o které místní nestojí. Například stavebnictví nebo zemědělství. Nejvíce remitencí končí na Filipínách a v Indonésii. Mezi největší původce remitencí patří podle tabulek Malajsie, ale vzhledem k neúplnosti údajů a absenci Singapuru, to nelze potvrdit.

5 ZÁVĚR

Region jihovýchodní Asie považujeme za velice heterogenní. Vystihuje jej sousloví „jednota v rozmanitosti“ (Rajah 1999: 48). Státy se liší různými faktory. Pro nás podstatná je ekonomická vyspělost, životní úroveň místního obyvatelstva, míra nezaměstnanosti a další ekonomické faktory. Z hlediska pull faktorů, migranti obecně ve velkém míří do států s vyšším HDP na hlavu i vyšším indexem lidského rozvoje. Oblast jihovýchodní Asie není výjimkou. Má však svá specifika. Mezi ně počítáme feminizaci. Počet migrujících žen v regionu dorovnal a dokonce překonal počty mužů. Ženy v rámci Asie migrují do Singapuru, Malajsie a Bruneje, kde nejčastěji přijímají práce hospodyň nebo zdravotních sester. Mnoho těchto migrantek se dočká špatného zacházení.

Hlavní migrační proudy míří právě do Bruneje, Singapuru a Malajsie. Mezi zdroje imigrace řadíme chudší státy na poloostrově Zadní Indie, které se kromě nedostatečného rozvoje, potýkají také s kriminalitou. Organizovaný zločin aktivně působí v oblasti dolního Mekongu. K jeho aktivitám patří obchod s lidmi a pašování migrantů přes hranice. Nejbližší destinací je Thajsko, které se díky ekonomickému rozvoji stalo cílem migrace z Laosu, Kambodži a Myanmaru. Samo však, vzhledem k nižší úrovni rozvoje, vysílá své pracovníky do zahraničí. Podobně funguje migrace v Malajsi, kdy místní odchází za lepšími příležitostmi, a do jejich země přicházejí migranti především z Indonésie. Menším producentem migrantů pro region je Vietnam, jehož oficiální emigrace míří spíše do východní Asie.

Navzdory snahám ze strany potencionálních destinací omezit nebo selektovat imigraci, počet migrantů v Asii stále roste. Poptávku po pracovní síle nejsou schopné vyspělé a ekonomicky výkonné státy pokrýt. Nejde jen o množství pracovních sil, ale i o ochotu domácího obyvatelstva vykonávat určitá povolání. Málo placená 3D zaměstnání působí na místní až stigmatizujícím dojmem a raději se octnou ve stavu nezaměstnaných. Což potvrzuje teze teorie segmentace trhu práce. Poptávku po pracovní síle

generuje i snížení plodnosti. V Singapuru plodnost klesla pod kritickou hranici a nelze než zaměstnávat migranty a měnit striktní imigrační politiku. Podobně migranti vykonávají nekvalifikované práce i v jiných zemích regionu. Toky remitencí plynou z bohatších zemí jako Singapur, Brunej a Malajsie do zemí chudších. Největší podíl remitencí v regionu si rozdělují Filipíny a Indonésie. Co se týče otázky vývoje migrace za období let 2000 až 2010. Podle většiny statistik dochází k nárůstu migrace. Stejně tak roste hodnota remitencí. Vzhledem k demografickému vývoji v Singapuru, bude migrace sem nadále narůstat. Růst bude podle všech informací i migrace do Bruneje. Malajsie zatím výrazně nízkou fertilitou netrpí, ale její občané odcházejí vykonávat lépe placené práce do zahraničí. Potřeba pracovní síly bude tedy zřejmě dále narůstat. Podobně jako v Thajsku.

6 SEZNAM LITERATURY

6.1 Literatura

- Adams, Richard H.: 2005. *Remittances, Household Expenditure, and Investment in Guatemala*. WB: Washington.
- Adams, Richard H.: 2007. *International Remittances and the Household. Analysis and Review of Global Evidence*. WB: Washington.
- ADB: 2005. Brain Drain Versus Brain Gain: The Study of Remittances in Southeast Asia and Promoting Knowledge Exchange through Diasporas. Dostupné na: http://www.un.org/esa/population/meetings/fourthcoord2005/P13_ADB.pdf (6. 12. 2013)
- Acharya, Amitav : 2012. *The Making of Southeast Asia. International Relations of a Region*. Cornell University Press: Ithaca.
- Anh, Dang Nguyen: 2008. *Labour Migration from Viet Nam: Issues of Policy and Practice*. ILO. Dostupné na: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/documents/publication/wcms_099172.pdf (5. 10. 2013)
- Asis, Maruja M. B. - Piper, Nicola – Raghuram, Parvati: 2010. International Migration and Development in Asia: Exploring Knowledge Frameworks. In *International Migration*, Vol. 48, No. 3, s. 76-106.
- Barša, Pavel – Baršová, Andrea: 2005. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Mezinárodní politologický ústav: Brno.
- Batalova, Jeanne – Lowell, Lindsay: 2005. *International Migration of Highly Skilled Workers: Methodological and Public Policy Issues*. Dostupné na: <http://paa2005.princeton.edu/papers/51394> (4. 12. 2013)
- Bečka, Jan: 2007. *Dějiny Barmy*. LN: Praha.
- Bonifacio, Glenda Tibe: 2012. Introduction. In Bonifacio, Glenda Tibe (ed.): *Feminism and Migration: Cross-Cultural Engagements*. Springer: Heidelberg, s. 1–14.
- Boyle, Paul – Halfacree, Keith H. – Robinson, Vaughan: 1998. *Exploring Contemporary Migration*. Longman: New York.
- Brázová, Věra-Karin: 2011. Odvrácená strana M a rozvoje. In Kolektiv autorů: *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. FSV: Praha, s. 113-146.
- Buzan, Barry – Waeber, Ole – Wilde de, Jaap: 2005. *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*. Centrum strategických studií: Brno.
- Carling, Jørgen: 2007. Interrogating Remittances: Core Question for Deeper Insight and Better Policies. In Castles, Stephen – Wise Delgado, Raúl (eds.): *Migration and Development: Perspectives from the South*. IOM: Geneva, s. 43-64.
- Castles, Stephen – Miller, Mark J.: 2003. *The Age of Migration*. Třetí vydání. The Guilford Press: New York and London.
- De Bruyn, Tom – Wets, Johan: 2006a. *Remittances and Development*. Position Papers. Dostupné na:

http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/remittances_/remittances_en.pdf (2. 10. 2013)

De Bruyn, Tom – Wets, Johan: 2006b. *Remittances in the Great Lakes Region*. IOM. Dostupné na: <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/189954/1/R1063b.pdf> (6. 12. 2012)

De Haas, Hein: 2005. International Migration, Remittances and Development: myths and facts. In *Third World Quarterly*, Vol. 26, No. 8, s. 1269 – 1284.

Dickens, William T. – Lang, Kevin: 1992. *Labor Market Segmentation Theory: Reconsidering the Evidence*. NBER Working Papers Series. Working Paper No. 4087. NBER: Cambridge. Dostupné na: http://www.nber.org/papers/w4087.pdf?new_window=1 (2. 12. 2013)

DICU: 2012. *Review of Vietnamese Migration Abroad*. DICU: Hanoj. Dostupné na: http://eeas.europa.eu/delegations/vietnam/documents/eu_vietnam/vn_migration_abroad_en.pdf (5. 12. 2013)

Docquier, Frédéric – Sekkat, Khalid: *Brain drain and inequality across nations*. Materiál k prezentaci na CEPR-ESF Explanatory Workshop o "Outsourcing, Migration and the European Economy" (září 2006) a EUDN-AFD konferenci o "migraci a rozvoji" (listopad 2006). Dostupné na: <http://dev3.cepr.org/meets/wkcn/4/4556/papers/docquier.pdf> (12. 10. 2013)

Drbohlav, Dušan: 2001. Mezinárodní migrace obyvatelstva – pohyb i pobyt. (Alenky v kraji divů). In Šišková, Tatjana (ed.): *Menšiny a migranti v České republice. My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Portál: Praha, s. 17–30.

Drbohlav, Dušan – Uherek, Zdeněk: 2007. Reflexe migračních teorií. In *Geografie*, Vol. 112, No. 2, s. 125–141.

Ghosh, Bimal: 2006. *Migrants' remittances and development. Myths, rhetoric and realities*. IOM: Geneva. Dostupné na: http://www.ssrc.org/workspace/images/crm/new_publication_3/%7Bd2915556-f851-de11-afac-001cc477ec70%7D.pdf (7. 12. 2013)

Hlavatá, Lucie – Ičo, Ján – Karlová, Petra – Strašáková, Mária: 2008. *Dějiny Vietnamu*. LN: Praha.

Hugo, Graeme: 1995. Labour Export from Indonesia. An Overview. In *ASEAN Economic Bulletin*, Vol. 12, No. 2, s. 275–298.

Hugo, Graeme: 2005. *Migration in the Asia-Pacific region*. A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration. Dostupné na: http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/rs/RS2.pdf (25. 10. 2013)

Hugo, Graeme: 2009a. Best Practice in Temporary Labour Migration for Development: A Perspective from Asia and the Pacific. In *International Migration*, Vol. 47, No. 5, s. 23-74.

Hugo, Graeme: 2009b. Circular Migration and Development: An Asia-Pacific Perspective. In Hofírek, Ondřej – Klvaňová, Radka – Nekorjak, Michal (eds.): *Boundaries in Motion. Rethinking Contemporary Migration Events*. CDK: Brno, s. 165-189.

- ILO: 2008. *Labour migration from Lao People's Democratic Republic*. Fact sheet. Dostupné na: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/documents/publication/wcms160945.pdf> (25. 10. 2013)
- IMF: 2009. *International Transactions in Remittances. Guide for Compilers and Users*. IMF: Washington. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/np/sta/bop/2008/rcg/pdf/guide.pdf> (6. 12. 2013)
- IOM: 2010. *Labour Migration from Indonesia. An Overview of Indonesian Migration to Selected Destinations in Asia and the Middle East*. IOM: Jakarta.
- IOM: 2011. *Thailand Migration Report 2011. Migration for Development in Thailand*. IOM: Bangkok
- Irving, Jacqueline – Mohapatra, Sanket – Ratha, Dilip: 2010. *Migrant Remittance Flows: Findings from a Global Survey of Central Banks*. The World Bank: Washington.
- Kolektiv: 2006. *Labor Migration in the Greater Mekong Sub-Region*. Synthesis Report. Dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/INTTHAILAND/Resources/333200-1089943634036/475256-1151398858396/LM_in_GMSs_Nov06.pdf (5. 10. 2013)
- Koser, Khalid: 2007. *International Migration. A Very Short Introduction*. Oxford University Press: Oxford.
- Kostelecký, Tomáš – Bernard, Josef – Patočková, Věra: 2008. *Jak změnit „brain drain“ v „brain gain“*. *Politiky k ovlivňování migrace vysoce vzdělaných*. Výzkumná zpráva pro Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Sociologický ústav AV ČR: Praha.
- Lucas, Robert E. B. – Stark, Oded: 1985. Motivations to Remitt: Evidence from Botswana. In *Journal of Political Economy*, Vol. 93, No. 5, s. 901–918.
- Mareš, Petr: 1999. *Sociologie nerovnosti a chudoby*. Sociologické nakladatelství: Praha.
- Massey, Douglas S. – Arango, Joaquin – Hugo, Graeme – Kouaouci, Ali – Pellegrino, Adela – Taylor, J. Edward: 2005. *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Oxford University Press: New York.
- Molland, Sverre: 2010. 'The Perfect Business': Human Trafficking and Lao–Thai Cross-Border Migration. In *Development and Change*, Vol. 41, No. 5, s. 831–855.
- Momsen, Janet Henshall: 1999. Maids on the Move: Victim or Victor. In Momsen, Janet Henshall (ed.): 1999. *Gender, Migration and Domestic Service*. Routledge: London and New York, s. 1–20.
- Momsen, Janet Henshall (ed.): 1999. *Gender, Migration and Domestic Service*. Routledge: London and New York.
- Mora, Jorge – Taylor, J. Edward: 2006. Determinants of Migration, Destination, and Sector Choice: Disentangling Individual, Household, and Community Effects. In Özden, Çağlar – Schiff, Maurice (eds.): 2006. *International Migration, Remittances, and the Brain Drain*. WB and Palgrave Macmillan: Washington and New York, s. 21–51.
- Newland, Kathleen: 2009. *Circular Migration and Human Development*. Research Paper 2009/42. UNDP. Dostupné na:

http://hdr.undp.org/en/reports/global/hdr2009/papers/HDRP_2009_42.pdf (2. 12. 2013)

Nguyen, Xoan – Tran, Xuyen: 2010. Vietnamese-Taiwanese Marriages. In Yang, Wen-Shan – Lu, Melody Chia-Wen (eds.): *Asian Cross-border Marriage Migration. Demographic Patterns and Social Issues*. Amsterdam University Press: Amsterdam, s. 157–178.

Nožina, Miroslav: 2007. *Dějiny Kambodže*. LN: Praha.

Nsiah, Christian – Fayissa, Bichaka: 2013. Remittances and economic growth in Africa, Asia, and Latin American-Caribbean countries: a panel unit root and panel cointegration analysis. In *Journal of Economics and Finance*, Vol. 37, No. 3, s. 424–441.

Oishi, Nana: 2005. *Women in Motion. Globalization, State Policies, and Labor Migration in Asia*. Stanford University Press: Stanford.

Orozco, Manuel – Fedewa, Rachel: 2005. *Regional Integration? Trends and Patterns of Remittance flows within South East Asia*. Dostupné na: <http://www.thedialogue.org/PublicationFiles/ADB%20SE%20Asia%20Workers%20Remittances%20-%20Draft%20Final%20Report.pdf> (25. 10. 2013)

OSN: 2004. *United Nations Convention against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto*. OSN: New York. Dostupné na: <http://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf> (6. 12. 2013)

Østergaard-Nielsen, Eva: 2003. International Migration and Sending Countries: Key Issues and Themes. In Østergaard-Nielsen, Eva (ed.): 2003. *International Migration and Sending Countries. Perceptions, Policies and Transnational Relations*. Palgrave Macmillan: New York, s. 3-30.

Paasi, Anssi: 2002. Bounded Spaces in the Mobile World: Deconstructing 'Regional Identity'. In *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, Vol. 93, No. 2, s. 137–148.

Rajah, Ananda: 1999. Southeast Asia: Comparatist Errors and the Construction of a Region. In *Southeast Asian Journal of Social Science*, Vol. 27, No. 1, s. 41–53.

Ravenstein, Ernst G.: 1885. The Laws of Migration. In *Journal of the Statistical Society of London*, Vol. 48, No. 2, s. 167-235.

Ravenstein, Ernst G.: 1889. The Laws of Migration. In *Journal of the Royal Statistical Society*, Vol. 52, No. 2, s. 241-305.

Robinson, William I.: 2008. Theories of Globalization. In Ritzer, George: *The Blackwell Companion to Globalization*. Blackwell Publishing Ltd: Oxford, s. 125–143.

Samers, Michael: 2010. *Migration*. Série Key Ideas in Geography. Routledge: London and New York.

Seddon, David: 2004. South Asian remittances: implications for development. In *Contemporary South Asia*, Vol. 13, No. 4, s. 403–420.

Severino, Rodolfo C.: 2007. The ASEAN Developmental Divide and the Initiative for ASEAN Integration. In *ASEAN Economic Bulletin*, Vol. 24, No. 1, s. 35–44.

- Schiff, Maurice: 2006. Brain Gain: Claims about Its Size and Impact on Welfare and Growth Are Greatly Exaggerated. In Özden, Çağlar – Schiff, Maurice (eds.): *International Migration, Remittances, and the Brain Drain*. The World Bank and Palgrave Macmillan: Washington and New York, s. 201–225.
- Schroth, Jan – Stojanov, Robert: 2011. Brain drain/Brain gain/Brain circulation. In Kolektiv autorů: *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. FSV: Praha, s. 72–90.
- Srikham, Watcharee: 2012. Transnational Labor in the Greater Mekong Sub-region: Vietnamese Migrant Workers in Thailand and the Lao PDR. In *International Journal of Humanities and Social Science*, Vol. 2 No. 24, s. 294–298.
- Stalker, Peter: 2008. *The No-Nonsense Guide to International Migration*. Druhé vydání. New Internationalist Publications: Oxford.
- Stojanov, Robert – Gladišová, Lucie: 2011. Úvod do tématu migrace a rozvoje a přehled klíčových teoretických konceptů. In Kolektiv autorů: *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. FSV: Praha, s. 9-43.
- Stojanov, Robert – Novosák, Jiří: 2008. Migrace místo pomoci? Remitence a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje. In *Mezinárodní vztahy*, Vol. 43, No. 1, s. 38–77.
- Stojanov, Robert – Schroth, Jan – Mikes, Antonín: 2011. Remitence a jejich rozvojový dopad. In Kolektiv autorů: *Migrace a rozvoj. Rozvojový potenciál mezinárodní migrace*. FSV: Praha, s. 44-64.
- Stojanov, Robert – Strielkowski, Wadim – Drbohlav, Dušan: 2011. Pracovní migrace a remitence: současné trendy v době ekonomické krize. In *Geografie*, Vol. 116, No. 4, s. 375–400.
- Szaló, Csaba: Transnational Migrations: Cross-border Ties, Homes, and Theories. In Hofírek, Ondřej – Klvaňová, Radka – Nekorjak, Michal (eds.): *Boundaries in Motion. Rethinking Contemporary Migration Events*. CDK: Brno, s.29-49.
- Tseng, Yen-Fen: 2010. Marriage Migration to East Asia. Current Issues and Propositions in Making Comparisons. In Yang, Wen-Shan – Lu, Melody Chia-Wen (eds.): *Asian Cross-border Marriage Migration. Demographic Patterns and Social Issues*. Amsterdam University Press: Amsterdam, s. 31–45.
- Tsuda, Takeyuki: 2012. Whatever Happened to Simultaneity? Transnational Migration Theory and Dual Engagement in Sending and Receiving Countries. In *Journal of Ethnic and Migration Studies*, Vol. 38, No. 4, s. 631–649.
- UNHCR: 2013. *Displacement. The New 21st Century Challenge*. UNHCR: Geneva. Dostupné na: http://www.unhcr.org.uk/fileadmin/user_upload/pdf/UNHCR_Global_Trends_2012.pdf (6. 12. 2013)
- Waisová, Šárka: 2004. Od národní bezpečnosti k mezinárodní bezpečnosti. Kodaňská škola na křižovatce strukturálního realismu, anglické školy a sociálního konstruktivismu. In *Mezinárodní vztahy*, Vol. 39, No. 3, s. 66–86.
- Weightman, Barbara A.: 2011. *Dragons and Tigers: a Geography of South, East and Southeast Asia*. Třetí vydání. John Wiley & Sons: Hoboken.

WB: 2011. *Migration and Remittances Factbook 2011*. Druhé vydání. WB: Washington. Dostupné na: <http://issuu.com/world.bank.publications/docs/9780821382189?mode=embed&layout=http%3A%2F%2Fskin.issuu.com%2Fv%2Fflight%2Flayout.xml&showFlipBtn=true> (2. 12. 2013)

Wyatt, David K.: 2004. *Dějiny Thajska*. LN: Praha.

Yamanaka, Keiko – Piper, Nicola: 2005. *Feminized Migration in East and Southeast Asia: Policies, Actions and Empowerment*. UNRISD: Ženeva. Dostupné na: [http://unrisd.org/UNRISD/website/document.nsf/ab82a6805797760f80256b4f005da1ab/06c975dec6217d4ec12571390029829a/\\$FILE/OP11%20web.pdf](http://unrisd.org/UNRISD/website/document.nsf/ab82a6805797760f80256b4f005da1ab/06c975dec6217d4ec12571390029829a/$FILE/OP11%20web.pdf) (2. 12. 2013)

Yang, Dean – Martínez, Claudia A.: 2006. Remittances and Poverty in Migrants' Home Areas: Evidence from the Philippines. In Özden, Çağlar – Schiff, Maurice (eds.): *International Migration, Remittances, and the Brain Drain*. The World Bank a Palgrave Macmillan: Washington and New York, s. 81–121.

Yang, Wen-Shan – Lu, Melody Chia-Wen: 2010. Introduction. In Yang, Wen-Shan – Lu, Melody Chia-Wen (eds.): *Asian Cross-border Marriage Migration. Demographic Patterns and Social Issues*. Amsterdam University Press: Amsterdam, s. 15–29.

Yue, Chia Siow: 2011. *Foreign Labour in Singapore: Trends, Policies, Impacts and Challenges*. PIDS. Dostupné na: <http://dirp4.pids.gov.ph/ris/dps/pidsdps1124.pdf> (6. 12. 2013)

Zbořil, Zdeněk: 2009. *Dějiny Malajsie, Singapuru a Bruneje*. LN: Praha.

Zelenda, Jiří: 2012. *Laos*. Libri: Praha.

6.2 Internetové zdroje a databáze

Databáze a primární zdroje dat:

CFO: 2000. Stock Estimate of Overseas Filipinos. 2000. Commission on Filipinos Overseas. Dostupné na: http://www.cfo.gov.ph/index.php?option=com_content&view=article&id=1340:stock-estimate-of-overseas-filipinos&catid=134 (6. 12. 2013)

CFO: 2010. Stock Estimate of Overseas Filipinos. 2010 . Commission on Filipinos Overseas. Dostupné na: viz výše

IMF: 2013. Data Mapper. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/datamapper/> (6. 11. 2013)

POEA: 2000. Deployment Per Country Per Skill for the year 2000. Dostupné na: <http://www.poea.gov.ph/stats/statistics.html> (6. 11. 2013)

POEA: 2010. OFW Deployment per Country and Skill – New hires. Dostupné viz výše

SDS: 2010. *Yearbook of Statistics Singapore*. Department of Statistics: Singapore.

SNB: 2005. *Singapore Nursing Board. Annual Report*. Dostupné na: <http://www.healthprofessionals.gov.sg/content/dam/hprof/snb/docs/publications/SNB%20Annual%20Report%202005.pdf> (6. 12. 2013)

SNB: 2011. *Singapore Nursing Board. Annual Report*. Dostupné na: <http://www.healthprofessionals.gov.sg/content/dam/hprof/snb/docs/publications/Annual%20Report%202011.pdf> (6. 12. 2013)

UNDESA: 2013. Trends in International Migrant Stock: Migrants by Destination and Origin. Dostupné na: <http://esa.un.org/unmigration/migrantstocks2013.htm> (6. 12. 2013)

UNDP: 2013. Human Development Index. Dostupné na: <http://hdrstats.undp.org/en/indicators/103106.html> (6. 12. 2013)

Migration News:

<http://migration.ucdavis.edu/mn/archives.php> - Archiv Migration News⁵⁷

February 2000. Malaysia, Singapore, Indonesia. Vol. 7, No. 2.

November 2001. Southeast Asia. Vol. 8, No. 11.

April 2011. Southeast Asia. Vol. 18, No. 2.

July 2011. Southeast Asia. Vol. 18, No. 3.

April 2013 Southeast Asia. Vol. 20, No. 2.

Ostatní:

<http://www.apec.org> – Asijsko-pacifické hospodářské společenství

<http://www.asean.org> – Sdružení národů jihovýchodní Asie

<http://www.businessmobility.org/> – Business Mobility Group

<http://www.cfr.org> – Council on Foreign Relations

<http://www.iom.int> – Mezinárodní organizace pro migraci

<http://www.mvcr.cz> – Ministerstvo vnitra České republiky

<http://www.unhcr.org> – UNHCR

<http://www.unodc.org> – Úřad OSN pro drogy a kriminalitu

<http://www.worldbank.org> – Světová banka

<https://www.cia.gov> – The World Factbook

---

⁵⁷ Náhledy k 5. 10. 2013

7 RESUMÉ

Migration has occurred all over the human history. There is not one and only definition or classification of migration. Many theories provide explanation of reasons of migration or its consequences. But any of them cannot give us a full explanation. We have to use more than one perspective to understand it. Migration in Southeast Asia is a specific case. The intraregional migration accelerates in past decades. We can distinguish there three groups of states. The first one consists of predominantly destination states as Singapore or Brunei. The second one consists of emigration countries as Philippines, Indonesia, Laos, Vietnam, Myanmar and Cambodia. The last group consists of Thailand and Malaysia which are sending countries as well as destinations. Migrants travel to richer countries. Where they do 3D jobs. A special trend we can find in Asia. The feminization of migration accelerates and women become the main force in contemporary migration. They work predominantly as domestic workers or nurses in Singapore, Brunei or Malaysia. In mainland we can see an irregular migration and human trafficking. Migration will continue due to a demographic challenge in wealthy countries

Key words: migration, theories of migration, remittances, Southeast Asia, labour migration, feminization, irregular migration

8 PŘÍLOHY

Tabulka 1
Údaje pro rok 2000

Stát	HDP na hlavu (v USD)	růst HDP v %	Nezaměstnanost v %	osoby pod hranicí chudoby v %	úhrnná plodnost	HDI
Brunej	18 087	2,9	4,7	0	2,4	0,830
Filipíny	1 043	4,4	11,2	x	3,8	0,610
Indonésie	790	4,2	6,1	23,4 ⁵⁸	2,5	0,540
Kambodža	299	8,8	x	x	3,8	0,444
Laos	321	6,3	x	x	4,2	0,453
Malajsie	4 005	8,7	3,1	8,5 ⁵⁹	3,1	0,712
Myanamar	x	13,7	4	x	2,4	0,382
Singapur	23 815	9	2,7	0	1,4	0,826
Thajsko	1 969	4,8	1,8	42,6	1,7	0,625
Vietnam	402	6,8	6,1	x	2	0,534

zdroje: UNDP – HDI, Světová Banka – WDI, IMF – Data Mapper

Tabulka 2
pro rok 2010

Stát	HDP na hlavu (v USD)	růst HDP v %	Nezaměstnanost v %	osoby pod hranicí chudoby v %	úhrnná plodnost	HDI
Brunej	30 880	2,6	2,7	0	2	0,854
Filipíny	2 136	7,6	7,3	26,5 ⁶⁰	3,1	0,649
Indonésie	2 947	6,2	7,1	13,3	2,1	0,620
Kambodža	783	6,1	x	22,1	2,9	0,532
Laos	1 123	8,1	x	x (pro r. 2008 27,6%) ⁶¹	2,7	0,534
Malajsie	8 729	7,2	3,3	3,8 ⁶²	2,6	0,763
Myanamar	x	5,3	4	x	2	0,490
Singapur	42 784	14,8	2,2	0	1,2	0,892
Thajsko	4 803	7,8	0,7	16,9	1,6	0,686
Vietnam	1 224	6,8	7,1	20,7	1,8	0,611

zdroje: UNDP – HDI, Světová Banka – WDI, IMF – Data Mapper

Tabulka 3

⁵⁸ Za rok 1999 (údaje pro rok 2000 nejsou dostupné)

⁵⁹ Za rok 1999 (údaje pro rok 2000 nejsou dostupné)

⁶⁰ Za rok 2009 (údaje pro rok 2010 nejsou dostupné)

⁶¹ Za rok 2008, jiné údaje nejsou dostupné

⁶² Za rok 2009 (údaje pro rok 2010 nejsou dostupné)

Odeslané remittance v milionech USD

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Brunej	-	-	89	97	354	376	405	430	420	445	445
Filipíny	21	24	21	18	17	15	20	35	44	54	62
Indonésie	-	-	-	-	913	1179	1359	1654	1971	2702	2840
Kambodža	104	110	133	109	129	184	173	186	230	215	258
Laos	0	0	0	1	1	1	5	6	9	22	19
Malajsie	599	634	3826	3464	5064	5679	5597	6388	6786	6529	1754
Myanmar	14	14	23	23	24	19	31	-	-	-	-
Singapur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Thajsko	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2558	2397
Vietnam	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Zdroj: WB – Annual Remittances Data (před revizí 2013)

Tabulka 4

Přijaté remittance v milionech USD

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Brunej	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Filipíny	6961	8769	9735	10243	11471	13566	15251	16302	18642	19765	21427
Indonésie	1190	1046	1259	1489	1866	5420	5722	6174	6794	6793	6916
Kambodža	121	133	140	138	177	200	297	351	321	335	318
Laos	1	1	1	1	1	1	4	6	18	38	42
Malajsie	342	367	435	571	802	1117	1365	1556	1329	1131	1102
Myanmar	102	116	105	84	117	129	115	81	55	54	115
Singapur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Thajsko	1697	1252	1380	1607	1622	1187	1333	1635	1898	2776	3580
Vietnam	1340	1100	1770	2100	2310	3150	3800	6180	6805	6020	8260

Zdroj: WB – Annual Remittances Data (před revizí 2013)

Tabulka 5

Bilaterální remittance za rok 2010 (jiná metodologie než u 3 a 4)

příjemce - odesílatel	Brunej	Filipíny	Indonésie	Kambodža	Laos	Malajsie	Myanmar	Singapur	Thajsko	Vietnam
Brunej	x	49	14	x	x	52	x	x	49	x
Filipíny	x	x	12	x	x	x	x	x	1	2
Indonésie	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kambodža	x	2	1	x	x	1	x	x	522	352
Laos	x	x	x	x	x	x	x	x	3	17
Malajsie	x	1085	3627	x	x	x	x	x	317	x
Myanmar	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Singapur	x	x	390	x	x	810	x	x	x	x
Thajsko	x	12	3	28	6	2	x	x	x	54
Vietnam	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Zdroj: Bilateral Remittances Matrix

Rozdělení jihovýchodní Asie na pevninskou a ostrovní část

<http://2012books.lardbucket.org/books/regional-geography-of-the-world-globalization-people-and-places/s14-southeast-asia.html> (6. 12. 2013)